

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

Ex. A.

S.O.U.
0

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1934:26
KOMMUNIKATIONSDEPARTEMENTET

UTREDNING

I FRÅGA OM

ANVÄNDADET AV POSTSPARBANKENS MEDEL

AVGIVEN AV UTREDNINGSMÄN,
TILLKALLADE JÄMLIKT KUNGL. MAJ:TS BEMYNDIGANDE
DEN 26 MAJ 1933

S T O C K H O L M

1 9 3 4

Statens offentliga utredningar 1934

Kronologisk förteckning

1. Arbetslöshetsutredningens betänkande. 2. Bilagor, band 2. Finanspolitikens ekonomiska verkningar. Av G. Myrdal. Norstedt. xij, 279 s. **S.**
2. Arbetslöshetsutredningens betänkande. 2. Bilagor, band 3. Löneutvecklingen och arbetslösheten. Av A. Johansson. Norstedt. vj, 162 s. 1 bil. **S.**
3. 1933 års teaterutrednings betänkande. Del 1. De fasta statsunderstödda teatern. Norstedt. 164 s. **E.**
4. Betänkande med utredning och förslag rörande organisationen av försöksverksamheten på växt- och trädgårdsodlingens område. Kihlström. 193 s. **Jo.**
5. Betänkande med förslag rörande frågan om lämpliga åtgärder till skydd för sjömän vid besök i utländska hamnar. Idun. 208 s. **H.**
6. Utredning med förslag om åtgärder för åstadkommande av billiga egnahemsbyggnader. Lindström. 56 s. **Jo.**
7. Betänkande i fråga om inrättande av ett institut för medellång och långfristig kreditgivning åt företaget inom näringslivet. Marcus. 54 s. **Fi.**
8. Betänkande med förslag till sjöarbetsbidrag. Norstedt. 130 s. **H.**
9. Medicinalstyrelsens förslag till nya författningsbestämmelser angående statsbidrag till avlöning åt distriktssköterskor m. m. Marcus. 66 s. **S.**
10. Utlåtanden över utredningen angående tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter m. m. Norstedt. 214 s. **S.**
11. Utredning angående åtgärder för bekämpande av ungdomsarbetslösheten. Beckman. (2), 176 s. **S.**
12. Arbetslöshetsutredningens betänkande. 2. Bilagor, band 4. Penningpolitik, offentliga arbeten, subventioner och tullar som medel mot arbetslöshet. Av B. Ohlin. Norstedt. viij, 176 s. **S.**
13. Stadshypotekssakkunnigas betänkande med förslag till förordningar angående konungariket Sveriges stadshypotekskassa samt angående grunderna för stadshypoteksföreningars bildande och verksamhet m. m. Marcus. 102 s. **Fi.**
14. Undersökningar angående det sociala hjälpklientelet. Av T. Jacobsson. Norstedt. 228 s. **S.**
15. Betänkande med förslag till bestämmelser angående upphandling av lantbruksprodukter m. m. för statens och kommunala inrättnings behov. Marcus. 88 s. **Fi.**
16. Betänkande med förslag till lag angående vissa ekonomiska stridsåtgärder m. m. Norstedt. 106 s. **S.**
17. Statliga cement- och betongbestämmelser av år 1934. Norstedt. 56 s. **K.**
18. 1928 års pensionsförsäkringskommitté. Betänkande med förslag rörande revision av den allmänna pensionsförsäkringen. Beckman. vij, 362 s. **S.**
19. Pensionsförsäkringsreformen. Kortfattad framställning av 1928 års pensionsförsäkringskommittés förslag rörande revision av den allmänna pensionsförsäkringen. Beckman. 26 s. **S.**
20. Betänkande med förslag till bestämmelser angående upphandling av inhemskt bränsle för statens stationära anläggningar m. m. Marcus. 54 s. **Fi.**
21. 1933 års teaterutrednings betänkande. Del 2. Utredning rörande teaterförhållandena i riket. Norstedt. 139 s. 8 pl. **E.**
22. Betänkande angående den slutna kroppssjukvården i riket jämte vissa därmed sammanhängande spörsmål. Norstedt. (2), 753 s. **S.**
23. Betänkande med förslag angående bemanning av svenska fartyg jämte statistisk utredning angående svenska handelsflottans bemanning år 1931. Norstedt. 174 s. **H.**
24. Förslag till psalmbok för svenska kyrkan. Uppsala, Almqvist & Wiksell. 711 s. **E.**
25. Förslag till alternativa koraler. Centraltryckeriet. (4), 32 s. **E.**
26. Utredning i fråga om användandet av postsparbankens medel. Marcus. 48 s. **K.**

Anm. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. **E.** = ekklesiastikdepartementet, **Jo.** = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgivas utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1934:26
KOMMUNIKATIONSDEPARTEMENTET

UTREDNING
I FRÅGA OM
ANVÄNDANDET
AV POSTSPARBANKENS MEDEL

AVGIVEN AV UTREDNINGSMÄN,
TILLKALLADE JÄMLIKT KUNGL. MAJ:TS BEMYNDIGANDE
DEN 26 MAJ 1933

STOCKHOLM 1934
ISAAC MARCUS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG

STATION OFFICIALS - QUARTERS 1871-72
COMMITTEE REPORT

UTRECHT

1871

W. VAN DER

A. VAN DER

AT THE

THE

THE

THE

THE

Innehållsförteckning.

	Sid.
Skrivelse till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet	5
I. Utredningens tillkomst	7
Motion vid 1933 års riksdag sid. 7. — Generalpoststyrelsen sid. 8. — Svenska sparbanksföreningens styrelse sid. 10. — Andra kammarens fjärde tillfälliga utskott sid. 10. — Första kammarens andra tillfälliga utskott sid. 11. — 1933 års riksdag sid. 11.	
II. Statistik m. m.	12
Utredningsarbetets planläggning	12
Postsparbankens in- och utlåning	13
Inlåningen sid. 13. — Utlåningen sid. 15.	
De enskilda sparbankernas in- och utlåning	19
Materialets omfattning sid. 19. — Inlåningen sid. 19. — Utlåningen sid. 21. —	
Sammanställning	23
Sparbankernas eget lånebehov	27
Uppgifter från sparbankerna sid. 27. — Yttranden från de allmänna ombuden sid. 30.	
III. Utredningsmännens yttrande och förslag	32
Kostnaderna för postsparbanksrörelsens bedrivande sid. 32. — Postsparbankens skolsparverksamhet sid. 34. — Slutsatser av statistiken sid. 36. — Alternativa sätt för samverkan sid. 38. — Insättning av postsparbanksmedel å motboks-räkning hos enskilda sparbanker sid. 40. — Tillfälliga lån från postsparbanken till enskilda sparbanker sid. 43. — Hänvisning till postsparbanken av lånesökande hos sparbankerna sid. 46. — Sammanfattning sid. 47.	

Innehållsförteckning

5	Förord till första och andra utgåvan
7	I. Innehållsförteckning
13	II. Statistiska data
15	1. Innehållsförteckning
17	2. Innehållsförteckning
19	3. Innehållsförteckning
21	4. Innehållsförteckning
23	5. Innehållsförteckning
25	6. Innehållsförteckning
27	7. Innehållsförteckning
29	8. Innehållsförteckning
31	9. Innehållsförteckning
33	10. Innehållsförteckning
35	11. Innehållsförteckning
37	12. Innehållsförteckning
39	13. Innehållsförteckning
41	14. Innehållsförteckning
43	15. Innehållsförteckning
45	16. Innehållsförteckning
47	17. Innehållsförteckning
49	18. Innehållsförteckning
51	19. Innehållsförteckning
53	20. Innehållsförteckning
55	21. Innehållsförteckning
57	22. Innehållsförteckning
59	23. Innehållsförteckning
61	24. Innehållsförteckning
63	25. Innehållsförteckning
65	26. Innehållsförteckning
67	27. Innehållsförteckning
69	28. Innehållsförteckning
71	29. Innehållsförteckning
73	30. Innehållsförteckning
75	31. Innehållsförteckning
77	32. Innehållsförteckning
79	33. Innehållsförteckning
81	34. Innehållsförteckning
83	35. Innehållsförteckning
85	36. Innehållsförteckning
87	37. Innehållsförteckning
89	38. Innehållsförteckning
91	39. Innehållsförteckning
93	40. Innehållsförteckning
95	41. Innehållsförteckning
97	42. Innehållsförteckning
99	43. Innehållsförteckning
101	44. Innehållsförteckning
103	45. Innehållsförteckning
105	46. Innehållsförteckning
107	47. Innehållsförteckning
109	48. Innehållsförteckning
111	49. Innehållsförteckning
113	50. Innehållsförteckning
115	51. Innehållsförteckning
117	52. Innehållsförteckning
119	53. Innehållsförteckning
121	54. Innehållsförteckning
123	55. Innehållsförteckning
125	56. Innehållsförteckning
127	57. Innehållsförteckning
129	58. Innehållsförteckning
131	59. Innehållsförteckning
133	60. Innehållsförteckning
135	61. Innehållsförteckning
137	62. Innehållsförteckning
139	63. Innehållsförteckning
141	64. Innehållsförteckning
143	65. Innehållsförteckning
145	66. Innehållsförteckning
147	67. Innehållsförteckning
149	68. Innehållsförteckning
151	69. Innehållsförteckning
153	70. Innehållsförteckning
155	71. Innehållsförteckning
157	72. Innehållsförteckning
159	73. Innehållsförteckning
161	74. Innehållsförteckning
163	75. Innehållsförteckning
165	76. Innehållsförteckning
167	77. Innehållsförteckning
169	78. Innehållsförteckning
171	79. Innehållsförteckning
173	80. Innehållsförteckning
175	81. Innehållsförteckning
177	82. Innehållsförteckning
179	83. Innehållsförteckning
181	84. Innehållsförteckning
183	85. Innehållsförteckning
185	86. Innehållsförteckning
187	87. Innehållsförteckning
189	88. Innehållsförteckning
191	89. Innehållsförteckning
193	90. Innehållsförteckning
195	91. Innehållsförteckning
197	92. Innehållsförteckning
199	93. Innehållsförteckning
201	94. Innehållsförteckning
203	95. Innehållsförteckning
205	96. Innehållsförteckning
207	97. Innehållsförteckning
209	98. Innehållsförteckning
211	99. Innehållsförteckning
213	100. Innehållsförteckning

Till Herr Statsrådet och Chefen för Kommunikationsdepartementet.

I skrivelse den 10 maj 1933, nr 188, anhöll riksdagen i anledning av en inom riksdagen väckt motion och under åberopande av vederbörande utskotts däröver avgivna utlåtanden, att Kungl. Maj:t täcktes låta skyndsammast utreda, huruvida och på vad sätt landsortens och särskilt landsbygdens sparmedel i postsparbanken kunde i större utsträckning göras tillgängliga för tillgodoseende av de lokala kreditbehoven, exempelvis genom att viss del av bankens medel insattes i de enskilda sparbankerna, samt därefter vidtaga de åtgärder, vartill utredningen kunde giva anledning. På grund härav bemyndigade Kungl. Maj:t den 26 maj 1933 chefen för kommunikationsdepartementet att tillkalla tre personer för att inom nämnda departement, med beaktande av vad i berörda utskottsutlåtanden anförts, biträda med verkställande av den utav riksdagen begärda utredningen.

Med stöd av sagda bemyndigande uppdrog chefen för kommunikationsdepartementet samma dag åt landshövdingen E. A. Beskow, byråchefen i generalpoststyrelsen F. E. Sandberg och verkställande direktören i Upsala sparbank J. H. Jönsson att biträda med verkställande av den ifrågasvarande utredningen. Därjämte uppdrog departementschefen åt landshövdingen Beskow att i egenskap av ordförande leda utredningsmännens arbete.

Den 4 juli 1933 förordnade chefen för kommunikationsdepartementet förste postassistenten O. I. Viklund att vara sekreterare hos utredningsmännen.

Efter slutfört uppdrag få utredningsmännen härmed vördsamt till Herr Statsrådet överlämna sin i ärendet verkställda utredning.

Stockholm den 9 maj 1934.

A. BESKOW.

F. SANDBERG.

J. H. JÖNSSON.

Olof Viklund.

I. Utredningens tillkomst.

Motion vid 1933 års riksdag. I en vid 1933 års riksdag inom andra kam-maren väckt motion, nr 402, föreslogo herr Petersson i Lerbäcksbym. fl., att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta skyndsammast utreda, huruledes landsortens och särskilt landsbygdens sparmedel kunde i större utsträckning göras tillgängliga för tillgodoseende av de lokala kreditbehoven genom att viss del av postsparbankens medel insattes i de enskilda sparbankerna, samt där-efter vidtaga de åtgärder, vartill utredningen kunde giva anledning.

Såsom motiv härför anförde motionärerna bl. a. följande:

Då postsparbanken år 1883 inrättades, fyllde den ostridigt ett verkligt behov för stora delar av vårt lands befolkning, och de flesta av de skäl, som anfördes för in-rättande av en postsparbank, hade i stort sett allttjämt sitt berättigande. Dessa skäl angåvos vara, att postsparbanken skulle särskilt kunna betjäna den rörliga delen av befolkningen, att sparsamheten skulle stimuleras genom att postsparbankens kon-tor i regel komme att hållas öppna under *flera* timmar dagligen och därigenom bleve lätt tillgängliga, under det att åtskilliga enskilda sparbanker hade öppet endast någon gång i veckan eller månaden, att postsparbanken skulle kunna befodra fol-kets såväl ekonomiska som moraliska uppfostran genom inrättande av skolsparkas-sor, fabriks- och verkstadskassor m. fl. smärre sparinrättningar, och att postspar-banken skulle genom den föreslagna statsgarantien bereda sina insättare en absolut säkerhet, som sparbankerna icke kunde erbjuda. Vidkommande särskilt skolspar-verksamheten framhölls, att postsparbanken under åren 1884—1920 gjort en icke oväsentlig insats genom försäljning av s. k. sparmärken. Postsparbanken hade emel-lertid efter den år 1923 företagna omorganisationen visat tendens att vilja uttränga de enskilda sparbankerna från skolsparverksamheten. Även om från allmänna synpunkter postsparbankens propaganda för ungdomens sparverksamhet framstode såsom ytterst behjärtansvärd, kunde man icke förbise, att denna propaganda kunde medföra avbräck för de provinsiella sparbankernas framtida möjligheter att kunna tillgodose de lokala kreditbehoven.

Emellertid hade postsparbanken icke nöjt sig med den så att säga naturliga upp-gift vid sidan av sparbankerna, som anvisades densamma vid dess inrättande, utan öppnat en allt hårdare konkurrens med sparbankerna om vårt lands sparmedel, var-vid den haft förmånen av billigare lokaler och billigare arbetskraft, därigenom att den finge använda postverkets lokaler och personal. Att postsparbanken på detta sätt med hjälp av statsmedel så småningom undanträngde sparbankerna kunde icke vara önskligt eller nyttigt, allra minst från landsbygdens synpunkt. Enligt gällande sparbankslag ålåge det sparbank icke endast att mottaga och förränta allmänhetens sparmedel utan även att fullgöra detta genom utlåning i den ort, där de hopsparats. Härigenom hade sparbankerna varit av utomordentlig betydelse särskilt för jord-bruket. Redan vid postsparbankens inrättande uttalade farhågor för att genom dess verksamhet kapital skulle komma att dragas från landsbygden till huvudstaden

för att företrädesvis komma stadsbefolkningen till godo hade under de sista åren besannats. Stora delar av landsbygdens besparingar indroges genom postsparbanken till Stockholm, placerades i stadsfastigheter och komme ej jordbruket till godo. Vilken andel svårigheten att skaffa kapital för jordbrukets legitima kreditbehov på villkor, motsvarande näringens förräntningsmöjligheter, hade i denna närings betryck, behövde ej närmare utvecklas. För postsparbankens ledning i Stockholm, som saknade den lokala personkänedom, vilken vore sparbanksstyrelsernas styrka, vore det givetvis icke möjligt att tillgodose särskilt det mindre jordbrukets lånebehov.

Genom en välorganiserad reklam hade postsparbanken dragit till sig en mycket stor del av det sammanlagda sparbankskapitalet. Ökningen av postsparbankens insättarbehållning från 118 milj. kr. den 1 januari 1923 till för det dåvarande 414 milj. kr. finge delvis sin förklaring av denna reklamverksamhet. Anmärkningsvärt vore, att de enskilda sparbankerna under åren 1923—1930 uppvisade ett uttagningsöverskott på 100½ milj. kr., medan postsparbanken för samma tid redovisade ett insättningsöverskott av 160½ milj. kr. utöver beloppet av gottgjorda räntor. Inför denna starka överflyttning av insättarmedel till postsparbanken gjorde sparbankerna alltjämt stora ansträngningar att bibehålla kontakten med kundkretsen och sökte efter förmåga fylla sin uppgift som lokala kreditinstitutioner. De kunde dock tyvärr icke i längden hålla postsparbanken stängen i dess med statsunderstöd drivna propaganda.

Det kunde icke längre råda något tvivel om de ogynnsamma verkningarna av en fortsatt expansion av postsparbanken på de enskilda sparbankernas bekostnad. Såväl postsparbanken som provinssparbankerna hade sina bestämda, helt artskilda uppgifter och borde såsom sådana bestå sida vid sida med varandra. Det enklaste och på samma gång mest rationella sättet att förhindra en skadlig konkurrens mellan postsparbanken och sparbankerna och samtidigt trygga en ändamålsenligare användning av postsparbanksmedlen syntes vara, att postsparbanken insatte en viss del av sina medel i de lokala sparbankerna. På samma gång som allmänheten komme i åtnjutande av de förmåner postsparbanken i vissa avseenden hade framför de enskilda sparbankerna, skulle det lokala kreditbehovet kunna bättre tillgodoses. Någon risk för postsparbanken kunde därigenom icke tänkas uppstå, eftersom insättningarna givetvis skulle ske efter sparbanksinspektionens hörande. Postsparbanken skulle därigenom kunna fylla en särskild uppgift såsom central sparbank även därigenom, att den kunde verka förmedlande mellan rikare och mindre rika provinser och såmedelst medverka till en utjämning av kreditmarknaden.

Generalpoststyrelsen. Andra kammarens fjärde tillfälliga utskott, till vilket motionen hänvisades, inhämtade yttrande över motionen från generalpoststyrelsen. I detta yttrande bemötte generalpoststyrelsen den framförda kritiken mot postsparbankens verksamhet och anförde därvid beträffande postsparbankens skolsparrörelse bl. a. följande:

»Den (skolsparrörelsen) daterar sig från år 1928, vilket år Kungl. Maj:t och riksdagen medgävo, att postsparbanken finge intill ett belopp av högst 50 000 kr. till skolungdom i riket utdela postsparbanksböcker med därå insatta belopp, ej överstigande två kronor för bok. Medgivandet i fråga har upprepats under de följande åren med den ändring dock, att det årliga anslagsbeloppet från och med år 1930 varit bestämt till 60 000 kr. Genom dessa medgivanden har postsparbanken beretts möjlighet att under åren 1928—1932 till barn i skolorna utdela inalles 140 000 postsparbanksböcker med ett sammanlagt insättningsbelopp av 280 000 kr. Utdelningen har skett nästan uteslutande till barn i folkskolorna (även nomadskolor och anstalter för lytesbehäftade barn samt uppfostringsanstalter hava dock i begränsad omfattning tillgodosetts). Utdelningen har verkställts på grundval av anmälningar från

skolråd eller lärarpersonal. I de fall då från skolmyndigheter meddelats, att de önskat för skolspårverksamheten anlita annan sparbank än postsparbanken, har denna senare städse respekterat ett sådant önskemål. Om i motsatt fall någon skola från att tidigare hava anlitat enskild sparbank övergått till att använda postsparbanken, har denna självfallet och för övrigt i överensstämmelse med riksdagens uttalande icke kunnat avvisa skolan i fråga. Några åtgärder med syfte att undantränga de enskilda sparbankerna från skolsparrörelsen hava icke förekommit från postsparbankens sida.

Postsparbankens utdelning av postsparbanksböcker sker utan att därmed förknippas något villkor om fortsatt sparande. För underlättande av frivillig sparrörelse i skolor, som sådant önska, tillhandahåller emellertid postsparbanken, liksom väl de flesta enskilda sparbanker med skolspårverksamhet på sitt program, s. k. skolspårbössor. Någon propaganda för att förmå lärarpersonalen att rekvirera sådana spårbössor övas ej. Postsparbanken endast upplyser vid de tillfällen postsparbankens 'gåvoböcker' utsändas, om de möjligheter till rekvisition av spårbössor, som finnas. Postsparbanken övar ingen kontroll över resultaten av den frivilliga sparrörelsen i de skolor, där sådan förekommer. Den lärare eller lärarinna, som åtagit sig att handhava rörelsen, låter insätta de sparade beloppen på barnens postsparbanksböcker i vanlig ordning, d. v. s. vid postanstalt.

Man torde icke med rätta kunna göra gällande, att den skolspårverksamhet, som postsparbanken bedriver under ovan angivna former, skulle hava vare sig till syfte eller resultat, att de enskilda sparbankerna undanträngas från detta slags verksamhet. Att postsparbanken i stället haft och har att på detta område väsentligen göra en rent kompletterande insats, framgår därunder, att postsparbankens utdelning av postsparbanksböcker till mycket stor del skett till skolor inom norrlandslänen eller över huvud sådana trakter, där enskilda sparbanker antingen icke finnas eller också icke funnit lämpligt att utöva skolspårverksamhet, medan däremot sådan utdelning icke alls eller till endast mycket obetydlig omfattning ägt rum inom län, där den enskilda spårverksamheten varit kraftigt utvecklad. Härutinnan har ingen förskjutning inträtt under årens lopp. Det är för övrigt svårt att finna, huru postsparbanken på just detta område skulle kunna hota de enskilda sparbankerna. Postsparbanken utdelar ett belopp av 2 kr. per postsparbanksbok. De enskilda sparbankerna kunna ofta locka med väsentligen högre belopp (fall där 10 kr. insatts per bok har förekommit). Postsparbanken meddelar räntegottgörelse för medel å 'skolspårböcker' efter samma låga räntesats, som gäller för postsparbanksböcker i allmänhet. De enskilda sparbankerna tillämpa ofta beträffande skolspårmedel en relativt hög räntesats (högre än resp. sparbankers vanliga inlåningsränta). Statsgaranti eller icke för insatta medel lär icke kunna tillmätas någon betydelse i fråga om val av sparinrättning för insättning av sådana medel, varom nu är fråga. Ej heller lär den större bekvämlighet, postsparbanken anses kunna bereda allmänheten, i detta fall kunna öva något avgörande inflytande. Postsparbanken har icke ens *möjlighet* att erbjuda lärarpersonalen någon ersättning för dess besvär med skolspårgröromålen.

Till vad som nu anförts rörande skolspårverksamheten, vågar generalpoststyrelsen på grund av vunnit erfarenhet foga det påståendet, att postsparbankens skolsparrörelse icke oväsentligt stimulerat de enskilda sparbankerna att i högre grad än tidigare skett upptaga och ägna sig åt denna verksamhet.»

Vidare framhöll generalpoststyrelsen, att statsverket icke gjorde några uppoffringar för bedrivande av propaganda för postsparbanken. Propagandautgifterna inom ramen för det av Kungl. Maj:t anvisade anslaget vore nämligen att anse såsom en vanlig affärsomkostnad, vilken liksom

löner, lokalkostnader och liknande utgifter täcktes av bankens inkomster och som visat sig vara ur ren affärssynpunkt väl motiverad. Postsparbankens propagandaverksamhet kunde omöjliggen anses innebära »en mindre lojal konkurrens från den statliga sparbankens sida».

I själva sakfrågan yttrade generalpoststyrelsen, bl. a., följande:

Den ganska vanliga uppfattningen, att postsparbanken droge insättningsmedel från landsbygden, torde till stor del bero på bristande kännedom om postsparbankens fördelning på olika landsdelar. Postsparbanken hade städse haft sin ojämförligt största klientel inom städer och stadsliknande samhällen. En för åren 1927—1929 på anmodan av det särskilda utskottet vid 1930 års riksdag gjord undersökning hade visat, bl. a., att i runt tal 60 % av det under resp. år i postsparbanken insatta beloppet influtit från insättare i städerna, 20 % härrörde från »industri- och övriga kommuner», knappa 3 à 4 % hade insatts inom »jordbrukskommuner», medan återstoden hade influtit från »skogskommuner» och »blandade kommuner». Omkring 30 % av postsparbankens årliga insättningsbelopp beräknades inflyta enbart från insättare i Stockholm. Om härtill lades det belopp, som inflöte från övriga större städer samt från sådana landsändar, där den enskilda sparbanksverksamheten vore föga utvecklad, torde man knappast vara berättigad antaga, att postsparbankens inlåning från de delar av landsbygden, där de enskilda sparbankerna företrädesvis funnes, vore av beskaffenhet att draga ifrån dessa några medel, som eljest skulle hava placerats i vederbörande orts näringsliv.

Vad postsparbankens utlåning anginge, borde beaktas, att vid 1932 års utgång ej mindre än 126·7 milj. kr. hade av postsparbanken placerats i kommunlån, en summa, som motsvarade 28 % av bankens insättningsbehållning vid samma års slut.

Generalpoststyrelsen ville emellertid icke ställa sig avvisande mot motionärens förslag om viss utredning. Denna borde dock bliva objektiv och förutsättningslös med beaktande sålunda även av andra möjligheter för postsparbanken att i ökad omfattning tillgodose landsbygdens kapitalbehov än den av motionärerna anvisade utvägen, och vidare borde därvid tillbörlig hänsyn tagas till angelägenheten, att åt postsparbanksmedlen gäves möjligast riskfria och samtidigt möjligast inkomstbringande placering. Slutligen framhöll styrelsen, att det för det dåvarande vore ytterst svårt att beräkna, huru postsparbankens inlåningsrörelse komme att ställa sig för framtiden. Blev depressionen långvarig och komme den stora marginalen mellan postsparbankens och de enskilda sparbankernas inlåningsräntor att uppehållas under någon längre tid, torde det knappast bliva postsparbanken möjligt att i fortsättningen bedriva någon mera betydande utlåningsrörelse.

Svenska sparbanksföreningens styrelse. Därjämte avgavs yttrande i frågan av styrelsen för svenska sparbanksföreningen, som därvid förklarade sig finna den gjorda framställningen värd det största beaktande och därför tillstyrkte utredning i motionens syfte. Föreningens styrelse anförde dessutom, att den funne det nödvändigt, att de medel, som enligt förslaget skulle av postsparbanken tillföras enskild sparbank, insattes hos vederbörande sparbank å motboksräkning och mot den för dylik räkning av sparbanken vid varje särskild tidpunkt tillämpade inlåningsräntan.

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskott. För egen del anförde utskottet i utlåtande, nr 5:

»Den i föreliggande motion framförda uppfattningen, att postsparbanken bedriver en mindre önskvärd och övermäktig konkurrens om insätternas sparmedel med de enskilda sparbankerna, torde vara så vida spridd, att en undersökning härutän-

nan torde få anses vara fullt motiverad, även om åtskilliga av de uttalanden, som gjorts i motionen, icke kunna helt godtagas. I sistnämnda avseende får utskottet hänvisa till den ingående kritik av motionen, som lämnats i generalpoststyrelsens yttrande över densamma.

Emellertid åsyftar motionen icke direkt ett närmare klarläggande av den i densamma påtalade konkurrensen utan fastmera vidtagandet av åtgärder ägnade att eliminera de enligt motionärernas mening skadliga följderna av postsparbankens verksamhet. I motionen föreslås sålunda, att postsparbankens medel i viss utsträckning skola genom insättning i de enskilda sparbankerna göras tillgängliga för tillgodoseende av landsortens och särskilt landsbygdens kreditbehov.

Syftet med detta förslag finner utskottet för sin del behjärtansvärt och anser därför i likhet med motionärerna, att en utredning i frågan bör komma till stånd. Med avseende på riktlinjerna för en dylik utredning torde man dock ej, såsom i motionen föreslås, böra på förhand binda sig, vare sig i princip eller för en viss lösning av frågan. Utredningen bör sålunda enligt utskottets mening göras objektiv och förutsättningslös, såsom generalpoststyrelsen för sin del förordat. Utskottet ansluter sig vidare till generalpoststyrelsens mening jämväl därutinnan, att vid utredningen bör tagas tillbörlig hänsyn till angelägenheten att åt postsparbankens medel gives möjligast riskfria och samtidigt möjligast inkomstbringande placering. I avslutning till att motionärerna särskilt fäst uppmärksamheten på jordbrukets kreditbehov må till slut framhållas, att den ifrågasatta utredningen synes böra taga sikte även på tillgodoseendet av andra legitima kreditbehov.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa, att andra kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta skyndsammast utreda, huruvida och på vad sätt landsortens och särskilt landsbygdens sparmedel i postsparbanken må kunna i större utsträckning göras tillgängliga för tillgodoseende av de lokala kreditbehoven, exempelvis genom att viss del av bankens medel insattes i de enskilda sparbankerna, samt därefter vidtaga de åtgärder, vartill utredningen må giva anledning.»

Andra kammaren biföll utskottets hemställan.

Första kammarens andra tillfälliga utskott. Första kammarens andra tillfälliga utskott, till vilket ärendet efter delgivning av andra kammarens beslut hänvisades, anförde i utlåtande, nr 10, följande:

»Utskottet är icke övertygat därom, att penningknappheten hos de lokala sparbankerna är av den betydelse för jordbrukets kreditbehov, som motionärerna framhållit. Under förutsättning, att den föreslagna utredningen kommer att göras objektiv och förutsättningslös, vill utskottet, som i likhet med andra kammarens utskott anser den behandlade frågan vara av den allmänna betydelse, att en utredning är motiverad, hemställa, att första kammaren måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.»

Kammaren beslöt i enlighet med utskottets förslag.

1933 års riksdag. I skrivelse den 10 maj 1933, nr 188, anhöll riksdagen — i anledning av förenämnda motion och under åberopande av berörda utskottsutlåtanden — att Kungl. Maj:t täcktes låta skyndsammast utreda, huruvida och på vad sätt landsortens och särskilt landsbygdens sparmedel i postsparbanken kunde i större utsträckning göras tillgängliga för tillgodoseende av de lokala kreditbehoven, exempelvis genom att viss del av bankens medel insattes i de enskilda sparbankerna, samt därefter vidtaga de åtgärder, vartill utredningen kunde giva anledning.

II. Statistik m. m.

Utredningsarbetets planläggning.

För fullgörande av sitt uppdrag hava utredningsmännen ansett nödvändigt att till en början söka utröna, huru de i postsparbanken inestående medlen fördela sig på insättare, bosatta *dels* i huvudstaden, *dels* i andra städer samt i köpingar och municipalsamhällen, *dels ock* å den egentliga landsbygden. Även beträffande postsparbankens medelsplaceringar, fördelade på olika slag av lån och andra placeringar, har en motsvarande utredning ansetts böra göras. Genom att ställa härvid erhållna siffror i relation till varandra hava utredningsmännen åsyftat att klarlägga, huruvida verkligt fog finnes för den i förenämnda riksdagsmotion uttalade åsikten, att stora delar av landsbygdens besparingar genom postsparbanken indragas till huvudstaden för att företrädesvis komma stadsbefolkningen till godo.

Till jämförelse har liknande utredning, som nyss nämnts i fråga om postsparbanken, syntts böra verkställas jämväl för de enskilda sparbankerna.

Vidare har det ansetts nödvändigt, eller i varje fall vara av värde, att äga kännedom om huruvida under de senast gångna åren svårigheter yppat sig för de enskilda sparbankerna att inom resp. verksamhetsområden tillgodose jordbrukets kreditbehov och bostadskrediten, samt, i förekommande fall, i vilken omfattning sådana svårigheter varit för handen. Slutligen hava utredningsmännen funnit det vara av intresse att hava tillgång till uttalanden från sparbankerna själva, huru dessa skulle ställa sig till frågan om att eventuellt kunna få disponera någon del av postsparbankens medel för tillgodoseende av kreditbehovet inom resp. verksamhetsområden.

De sålunda såsom erforderliga ansedda uppgifterna hava, i den mån de icke kunnat erhållas ur offentlig statistik eller andra tillgängliga källor, införskaffats från postsparbanken resp. de enskilda sparbankerna. För de senares vidkommande hava uppgifterna erhållits genom förmedling av svenska sparbanksföreningens styrelse.

På grund av vissa sparbankers uttalanden hava utredningsmännen sedermera genom vederbörande länsstyrelser införskaffat yttranden från de av länsstyrelserna utsedda allmänna ombuden för övervakande av ifrågakommande sparbankers förvaltning.

I det följande lämnas, förutom redogörelse för vissa förhållanden, som syntts vara av intresse för utredningen, en sammanfattning av de viktigare upplysningar, som framgått ur det inkomna materialet.

Postsparbankens in- och utlåning.

Inlåningen. Att verkställa en fullt exakt uppdelning av de i postsparbanken inestående medlen med hänsyn till insättarnas bostadsorter är knappast möjligt. Härför skulle nämligen erfordras granskning av samtliga insättares konton, vilka uppgå till ett antal av över 1 700 000 st. Utredningsmännen hava därför funnit sig föranlåtna att söka på en annan väg framkomma till ett någorlunda rättvisande resultat; och har följande förfaringssätt därvid kommit till användning. Från postsparbanken har införskaffats uppgift å fördelningen av insatta och uttagna belopp under vart och ett av åren 1929—1932 på postanstalter i Stockholm, i övriga städer, i köpingar och municipalsamhällen samt å landsbygden. Denna fördelning, uttryckt i procent av insättnings- och uttagningsbeloppen för hela riket, framgår av följande tablå:

Vid postanstalter	År 1929		År 1930		År 1931		År 1932	
	In-sättn.	Uttagn.	In-sättn.	Uttagn.	In-sättn.	Uttagn.	In-sättn.	Uttagn.
	%	%	%	%	%	%	%	%
i Stockholm	29·6	33·5	31·2	34·0	32·0	34·2	30·1	34·1
i övriga städer.....	33·2	34·4	33·5	35·2	33·7	35·3	36·1	35·7
i köpingar och municipalsamhällen	11·0	11·1	10·8	10·8	10·9	10·9	11·2	10·7
å landsbygden	26·2	21·0	24·5	20·0	23·4	19·6	22·6	19·5
Summa	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0

Som synes hava fluktuationerna icke varit stora. På grund härav hava utredningsmännen ansett sig kunna lägga den sålunda erhållna uppgiften till grund för en uppdelning på förut angivet sätt av insättarbehållningen i postsparbanken. Enär emellertid, såsom redan nämnts, uppgiften avser postsparbanksrörelsens omfattning *vid olika postanstalter* och någon hänsyn därvid således icke är tagen till de av postanstalterna betjänade insättares bostadsorter, samt det syntts antagligt, att en ej obetydlig del av den utav postanstalter i städer och stadsliknande samhällen, särskilt i jordbruksdistrikt, förmedlade postsparbanksrörelsen härflyter från landsbygdsbefolkningen, hava dock de ur uppgiften framräknade procenttalen för fördelningen ansetts icke böra tillämpas utan vidare. För att kunna bilda sig en uppfattning, huruvida och i vilken mån reduktion till landsbygdens förmån av postsparbanksrörelsen vid postanstalter i städer och stadsliknande samhällen borde äga rum, hava utrednings-

männen hänvänt sig till generalpoststyrelsen, som låtit vid ett femtiotal av utredningsmännen angivna postanstalter — 30 i medelstora och smärre städer samt 10 i köpingar och 10 i municipalsamhällen — verkställa undersökning angående den omfattning, vari under vissa dagar insättningar och uttagningar av postsparbanksmedel gjorts av personer, bosatta å landsbygden. En sammanställning av de vid undersökningen framkomna uppgifterna har givit vid handen, att av summan insatta och uttagna medel vid de undersökta postanstalterna i städer i medeltal inemot en sjättedel (16³ %) och vid postanstalterna i köpingar och municipalsamhällen i medeltal ungefär en tredjedel (34⁰ %) härrört från den å landsbygden bosatta befolkningen.

Ehuru den gjorda undersökningen varit av begränsad omfattning, synes resultatet av densamma dock kunna för det ändamål, vartill det här är avsett att användas, godtagas såsom uttryck för förhållandena i avseende å postsparbanksrörelsen vid postanstalterna i medelstora och mindre städer i allmänhet samt stadsliknande samhällen. För de största städernas vidkommande torde däremot landsbygdsbefolkningens postsparbanksärenden representera en mycket obetydlig del av hela postsparbanksrörelsen. Om sålunda från reduktionen undantages postsparbanksrörelsen vid postanstalterna — förutom i Stockholm — i Göteborg, Malmö, Norrköping, Hälsingborg, Borås, Gävle och Örebro, och man räknar med att av insättningar och uttagningar i postsparbanken vid postanstalter i övriga städer en sjättedel samt av postsparbanksrörelsen vid postanstalter i köpingar och municipalsamhällen en tredjedel härröra från landsbygdsbefolkningen, vill det synas, som om man bör komma sannolikheten relativt nära. I efterföljande sammanställning hava upptagits insättnings- och uttagningsbelopp i postsparbanken under åren 1929—1932, fördelade på Stockholm, ovannämnda sju därefter i storleksordning kommande städer, övriga städer, köpingar och municipalsamhällen samt landsbygd, såväl abso-

Vid postanstalter	Å r 1 9 2 9				Å r 1 9 3 0			
	Insättningar		Uttagningar		Insättningar		Uttagningar	
	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%
i Stockholm ²	46 296 068	29·6	35 684 300	33·5	57 140 477	31·2	47 157 408	34·0
i Göteborg, Malmö, Norrköping m. fl.	16 895 002	10·8	11 393 469	10·7	22 212 147	12·2	16 140 288	11·6
i övriga städer ...	35 073 426	22·4	25 210 020	23·7	39 025 124	21·3	32 732 929	23·6
i köpingar och mu- nicipalsamhällen	17 254 108	11·0	11 793 633	11·1	19 697 509	10·8	15 061 585	10·8
å landsbygden	40 882 374	26·2	22 355 580	21·0	44 804 641	24·5	27 748 921	20·0
Summa	156 400 978	100·0	106 437 002	100·0	182 879 898	100·0	138 841 131	100·0

¹ Medeltalet är beräknat å sammanlagda beloppet av insättningar och uttagningar direkt genom postsparbankens centralförvaltning, såsom för militär, sjömän, skolbarn, post-

lut som, uttryckt i procent, i förhållande till hela insättnings- resp. uttagningssumman för året. Vidare hava i tabellen inlagts medeltalssiffror i fråga om både belopp och procenttal.

Efter reduktion, i enlighet med vad här förut anförts, av beloppen under »övriga städer» samt »köpingar och municipalsamhällen» fördelar postsparebankens rörelsen sig under i sammanställningen angivna år på följande sätt:

	%
Stockholm	32·2
övriga städer	30·9
köpingar och municipalsamhällen	7·3
landsbygd	29·6

Uppdelas insättarbehållningen i postsparebanken vid 1932 års slut, 451 179 409 kr., med användande av sist angivna procenttal, belöpa på

	Kr.
Stockholm	145 279 770
övriga städer	139 414 437
köpingar och municipalsamhällen	32 936 097
landsbygd	133 549 105

vilka belopp alltså skulle utgöra de olika kategoriernas av samhällsbyggnads- och sparbankens medel ungefärliga andelar av i postsparebanken inestående medel.

Utlåningen. Bestämmelser rörande utlåning och användning i övrigt av postsparebankens medel äro intagna i Kungl. Maj:ts förnyade reglemente angående förvaltningen av de i postsparebanken inestående medel den 27 oktober 1922 (nr 522) med däri sedermera gjord ändring (S. F. S. nr 500/1924). Enligt dessa bestämmelser äger generalpoststyrelsen att göra de medel, som styrelsen anser icke behöva hållas omedelbart tillgängliga för utbetalningar, fruktbarande:

Å r 1 9 3 1				Å r 1 9 3 2				Medeltal ¹	
Insättningar		Uttagningar		Insättningar		Uttagningar		Belopp	
Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%
64 251 420	32·0	56 983 087	34·2	75 517 629	30·1	66 156 565	34·1	112 296 738	32·2
23 141 644	11·6	19 853 773	11·9	31 333 313	12·5	23 752 487	12·2	41 180 530	11·8
44 377 175	22·1	39 004 258	23·4	59 118 896	23·6	45 557 604	23·5	80 024 858	22·9
21 923 308	10·9	18 157 234	10·9	28 207 402	11·2	20 659 438	10·7	38 188 555	10·9
46 848 225	23·4	32 597 078	19·6	56 660 899	22·6	37 759 568	19·5	77 414 322	22·2
200 541 772	100·0	166 595 430	100·0	250 838 139	100·0	193 885 662	100·0	349 105 003	100·0

per år. — ² Hit äro även hänfödda belopp, vilkas insättning resp. uttagning förmedlats sparbankens gåvobelopp m. m.

a) *genom inköp av räntebärande obligationer*

1) utfärdade eller garanterade av svenska staten,
2) utfärdade av Sveriges allmänna hypoteksbank eller konungariket Sveriges stadshypotekskassa,

3) utfärdade eller garanterade av landsting, kommun eller municipalsamhälle inom riket för lån, till vars upptagande Kungl. Maj:ts tillstånd blivit meddelat, eller ock

4) utfärdade av sådant verk, bolag eller inrättning, som har av Kungl. Maj:t fastställt reglemente, eller vilket blivit i enlighet med gällande lag om aktiebolag registrerat;

b) *genom utlämnande av lån*

1) till landsting, kommun, municipalsamhälle, väghållningsskyldiga eller tingshusbyggnadsskyldiga inom riket, därest tillåtelse till lånets upptagande blivit av Kungl. Maj:t meddelad, eller till centralkassa för jordbrukskredit, som i enlighet med bestämmelser, vilka Kungl. Maj:t meddelar, vunnit godkännande från det allmännas sida,

2) mot hypotek av sådana obligationer, som här ovan under a) omförmälas,

3) mot säkerhet av in-teckning i sådan fast egendom inom riket, som med hänsyn till läge, yttinnehåll, brandförsäkring och avkastning prövas innebära fullgod säkerhet, dock icke till högre belopp, än att in-teckningen ligger inom två tredjedelar av taxeringsvärdet,

4) mot annan fullgod säkerhet än under b) 2)—3) här ovan sägs; dock att till en och samma låntagare icke må på sådant sätt utlånas mer än högst tiotusen kronor och att sammanlagda beloppet av sådana lån icke må överstiga en femtiondel av insättarnas behållning enligt senaste bokslut;

c) *genom insättning*

på depositions- eller därmed jämförlig räkning i bankinrättning, vars bolagsordning blivit av Kungl. Maj:t fastställd samt vars grund- och reservfonder uppgå till ett sammanlagt belopp av minst fem miljoner kronor.

Vidare föreskrives, att i postsparbanken inestående medel skola, intill dess placering, som nyss nämnts, lämpligen kan ske, eller till den del sådant för gäldande av nära förestående utbetalningar finnes lämpligt, hållas tillgängliga genom insättning antingen å postgirokonto eller ock å giro- eller därmed jämförlig räkning i riksbanken eller sådan bank, som här ovan under c) sägs.

Ett belopp, motsvarande minst en tiondel av insättarnas behållning enligt senaste bokslut, skall redovisas i obligationer, utfärdade eller garanterade av svenska staten, eller utfärdade av Sveriges allmänna hypoteksbank eller av konungariket Sveriges stadshypotekskassa eller i andra värdehandlingar, som utan svårighet kunna realiserars eller belånas.

Såsom inledningsvis nämnts har i fråga om av postsparbanken utlånade eller eljest placerade belopp uppdelning ansetts böra ske, förutom på samma sätt som beträffande inlåningen, jämväl på olika slag av lån och andra placeringar. Enligt av postsparbanken lämnade uppgifter kunna lånen och placeringarna vid 1932 års utgång särskiljas i följande huvudgrupper:

Slag av lån och placeringar	Belopp Kr.	I % av hela pla- cerade kapitalet
1) <i>Obligationer</i> (nominella värden):		
a) svenska statens	42 025 152	9·25
b) Sveriges allm. hypoteksbanks	50 619 233	11·14
c) hypoteksföreningars för bostadskredit, inteckningsbolags och tomträttskassors	24 277 427	5·34
d) utgivna eller garanterade av kommuner och landsting	26 971 864	5·94
e) industriers	32 739 000	7·21
f) trafikaktiebolags	7 303 700	1·61
g) övriga	340 000	0·07
Summa	184 276 376	40·56
2) <i>Kommunlån</i> , lämnade till		
a) städer	89 327 542	19·66
b) köpingar och municipalsamhällen	3 526 761	0·78
c) landsting	11 322 745	2·49
d) landskommuner (vägdistrikt, fattigvårdssamhällen etc.)	14 832 626	3·26
Summa	119 009 674	26·19
3) <i>Lån mot säkerhet av inteckning i jordbruksfastighet</i>	1 322 893	0·29
4) <i>Lån mot säkerhet av inteckning i bostadsfastighet</i> :		
1) i städer	132 781 533	29·23
2) i köpingar och municipalsamhällen	3 541 970	0·78
3) i landskommuner	2 931 431	0·65
Summa	139 254 934	30·66
5) <i>Lån mot säkerhet av inteckning i fastighet, som icke kan betecknas såsom jordbruks- eller bostadsfastighet</i> :		
a) i städer	828 366	0·18
b) i köpingar och municipalsamhällen	450 000	0·10
c) i landskommuner	1 442 397	0·32
Summa	2 720 763	0·60
6) <i>Lån till svenska jordbrukskreditkassan</i>	7 470 000	1·64
7) <i>Lån mot borgen</i> (till andra än jordbrukare)	84 550	0·02
8) <i>Lån mot annan än förut nämnd säkerhet</i>	200 000	0·04
Summa summarum	454 339 190	100·00

Av lånen, varmed avses de i tabellen upptagna placeringar med undantag av obligationer, kunna så gott som samtliga lokaliseras till resp. huvudstaden, andra städer, stadsliknande samhällen och landsbygden. Undantag utgöra till landsting lämnade lån, vilka åtminstone i vissa fall

torde komma såväl stads- som landsbygdsbefolkningen till godo. Sannolikheten synes emellertid tala för att i allmänhet landsbygden i högre grad har nytta av dessa lån än städerna, och därför hava desamma hänförs till landsbygden. En sammanräkning av de olika lånesummorna giver vid handen, att av det sammanlagda utestående lånebeloppet, 270 062 814 kr., belöpa

	%
på Stockholm	58·2
» övriga städer	24·5
» köpingar och municipalsambällen	2·8
» landsbygd	14·5

Beträffande däremot *obligationerna* ställer det sig vanskligare att verkställa en uppdelning på orter, vilkas kreditbehov tillgodoses genom medelsplaceringarna. Med fog lärer även kunna göras gällande, att inköpet av obligationer i många fall göres, icke med tanke på att därigenom gynna viss ort eller viss kategori av befolkningen, utan fastmera för att åstadkomma en både säker och inkomstbringande placering. Särskilt i fråga om obligationer, utgivna av svenska staten, är det naturligen knappast möjligt att med anspråk på tillförlitlighet avgöra, huru stor del av de placerade beloppen skola hänföras exempelvis till landsbygden. I trafikföretags och industriers obligationer placerade belopp kunna i allmänhet icke heller med större grad av tillförlitlighet lokaliseras. Sveriges allmänna hypoteksbanks obligationer däremot torde böra hänföras till landsbygden, då ju hypoteksbankens verksamhet avser kreditgivning åt jordbruket. Av det i tabellen upptagna beloppet för obligationer, utgivna eller garanterade av kommuner eller landsting, representeras den vida övervägande delen av kommunobligationerna, och av dessa äro de flesta utgivna av städer. På grund därav och då en fullt riktig uppdelning svårigen kan åstadkommas, synes hela beloppet lämpligen böra hänföras till städerna. De obligationer, som äro utgivna av hypoteksföreningar för bostadskredit, in-teckningsbolag och tomträttskassor, torde likaledes böra hänföras till städerna. Även om någon del av de medel, som tillföras de sistnämnda obligationer utgivande kreditinrättningarna, tjänar till understödjande av byggnadsverksamheten i andra samhällen än städer, så är det dock säkerligen dessa, som erhålla de största beloppen. Vid en sammanställning av de olika beloppen av post-sparbankens placeringar och lån kommer för övrigt den omständigheten, att i fråga om obligationerna något för hög summa lokaliseras till städerna, att uppväga hänförandet, i enlighet med vad ovan angivits, av lån (kommunlån) åt landsting till landsbygden.

Därest, på sätt nyss nämnts, även obligationerna — med undantag av de utav svenska staten, industrier och trafikaktiebolag utgivna — hänföras till olika kategorier av samhällsbildningar, falla av det sammanlagda utestående låne- och obligationsbelopp, som anses kunna uppdelas, på

	%
städer ¹	73·8
köpingar och municipalsamhällen	2·0
landsbygd	24·2

Den närmare fördelningen på de särskilda grupperna av de olika slagen lån och andra placeringar framgår av den å sid. 26 intagna sammanställningen.

De enskilda sparbankernas in- och utlåning.

Materialets omfattning. Sparbankernas antal utgjorde vid 1932 års slut 481. Av dessa hava 452 inkommit med svar å de framställda frågorna, varvid emellertid 26 av sparbankerna icke lämnat så specificerade uppgifter i fråga om medelsplaceringen, att de lämpligen kunnat medtagas vid bearbetningen av materialet i denna del. Jämförbara uppgifter i nyss angivet hänseende föreligga således från 426 sparbanker, motsvarande 88·6 % av samtliga, och dessa sparbanker representera en sammanlagd insättarbehållning av i runt tal 2 995·0 milj. kr., vilket utgör 95·3 % av insättarbehållningen — c:a 3 141·7 milj. kr. — i alla befintliga sparbanker. Materialet lärer alltså få anses synnerligen representativt.

Inlåningen. Liksom fallet är med postsparbanken sker all inlåning av medel till de enskilda sparbankerna, om undantag göres för krediter och lån för fyllande av tillfälliga penningbehov, genom motboksräkning.

Ställer det sig svårt att beträffande postsparbanken verkställa en fullt exakt uppdelning av de inestående medlen på insättare i huvudstaden, övriga städer, stadslignande samhällen och landsbygden, så är svårigheten ännu större i fråga om de enskilda sparbankerna. Visserligen utvisar sparbanksstatistiken insättarbehållningen i varje särskild sparbank, men då verksamhetsområdet för de flesta sparbanker, som hava styrelsen förlagd till städer, omfattar både stad och landsbygd, samt någon bokföring, utvisande insättarmedlens fördelning på olika delar av ett verksamhetsområde, icke torde förefinnas i annan mån än att sparbanker med ombud och filialer i regel kunna uppgiva de belopp, som influtit eller utbetalats genom filialbildningarna, är det icke möjligt att åstadkomma en fullt riktig uppdelning. För att emellertid kunna göra någon jämförelse med postsparbanken har först insättarbehållningen hos sparbanker med styrelserna förlagda till andra orter än städer sammanräknats, och det därvid erhållna beloppet har hänförts till landsbygden. Av den återstående insättarbehållningen har en del ansetts härröra från lands-

¹ Särskiljande av huvudstaden har ej varit möjligt att fullständigt genomföra (obligationer, utgivna av hypoteksföreningar för bostadskredit, inteckningsbolag och tomträttskassor kunna naturligen icke uppdelas på Stockholm och andra städer).

bygden, resten från städerna. Att upptaga huvudstaden och de stadsliknande samhällena i särskilda grupper har synts icke böra ske, så svävande som grunderna för uppdelningen äro. De två sparbanker, vilkas styrelser hava sitt säte i Stockholm, hava för övrigt på förfrågan förklarat sig sakna möjlighet att ens uppskattningsvis angiva Stockholms andel av sparbankernas insättarbehållning. Genom svenska sparbanksföreningen hava, liksom i fråga om postsparbanksmedlen skett från generalpoststyrelsen, undersökningar gjorts vid ett antal sparbanker (ett trettiotal) med styrelsens säte i städer rörande den omfattning, vari insättningar och uttagningar av medel under vissa dagar gjorts av personer, bosatta å landsbygden. Såsom resultat av undersökningarna har framgått, att 45% eller ej långt ifrån hälften av det omsatta beloppet vid de undersökta sparbankerna härrört från personer, bosatta å landsbygden.

Berörda undersöknings resultat, vilket lika litet som resultatet av den förenämnda undersökningen beträffande postsparbanksrörelsen kan göra anspråk på att giva ett fullt tillförlitligt besked rörande fördelningen av stadssparbankernas insättarmedel på stad och landsbygd, men som dock synes kunna godtagas för nu ifrågavarande ändamål, torde kunna läggas till grund för en reduktion av insättarbehållningen hos sparbanker i allmänhet i städer. Däremot är det säkerligen icke tillämpligt på de större, utpräglade stadssparbankerna, till vilka utredningsmännen räknat Stockholms stads sparbank, Norrköpings sparbank, Malmö sparbank, Sparbanken i Hälsingborg, Sparbanken Bikupan i Malmö, Göteborgs sparbank och Fastighetsägarnas sparbank i Göteborg. I sistnämnda sparbanker är nämligen landsbygdsintresset av allt att döma obetydligt. Vid den slutliga fördelningen av insättarbehållningen har därför sagda behållning hos dessa sparbanker undantagits från reduktion.

Nedanstående tablå utvisar insättarbehållningen vid 1932 års utgång hos de 426 i utredningen ingående sparbankerna, fördelad på ovannämnda sju stadssparbanker, övriga sparbanker med styrelserna förlagda till städer och återstående sparbanker, såväl absolut som, uttryckt i procent, i förhållande till sammanlagda insättarbehållningen i samtliga uti tablåen medtagna sparbanker:

	Kr.	%
ovannämnda sju stadssparbanker	580 240 052	19·4
övriga sparbanker med styrelserna förlagda till städer	1 821 909 560	60·8
återstående sparbanker.....	592 802 450	19·8
Summa	2 994 952 062	100·0

Efter uppdelning mellan stad och landsbygd av beloppet under »övriga sparbanker med styrelserna förlagda till städer» på det sätt, att, i avrundade tal, 54 % därav hänföres till städerna och 46 % till landsbygden, blir fördelningen följande:

	Kr.	%
städer	1 564 071 214	52·2
landsbygd	1 430 880 848	47·8

Utlåningen. I fråga om sparbankernas utlåning lämnas vissa föreskrifter i sparbankslagen. Enligt dessa skall sparbanks utlåningsrörelse företrädesvis avse sparbankens verksamhetsområde. Vidare föreskrives, att sparbanks medel ej må såsom lån utlämnas mot annat fordringsbevis än skuldebrev, samt att annat lån än sådant till kommun eller dylik samfällighet må medgivas, allenast om fullgod säkerhet av pant eller borgen ställes.

Fördelningen på olika huvudgrupper av lån och andra placeringar hos de 426 sparbanker, som lämnat uppgifter, framgår av efterföljande tablå:

Slag av lån och placeringar	Belopp Kr.	I % av hela placerade kapitalet
1) Obligationer (nominella värden):		
a) svenska statens	170 739 679	5·45
b) Sveriges allm. hypoteksbanks	58 245 514	1·86
c) hypoteksföreningars för bostadskredit, in-teckningsbolags och tomträttskassors	172 079 380	5·49
d) utgivna eller garanterade av kommuner och landsting	90 113 986	2·87
e) övriga	256 401 568	8·18
Summa	747 580 127	23·85
2) Kommunlån, lämnade till		
a) städer	109 337 902	3·49
b) köpingar och municipalsamhällen	10 523 564	0·33
c) landsting	17 257 852	0·55
d) landskommuner (vägdistrikt, fattigvårdssamhällen etc.)	59 756 091	1·91
Summa	196 875 409	6·28
3) Lån mot säkerhet av in-teckning i jordbruksfastighet:		
a) inom halva taxeringsvärdet	365 889 914	11·67
b) över halva taxeringsvärdet	69 813 842	2·23
c) in-teckning jämte borgen	65 411 640	2·09
Summa	501 115 396	15·99
4) Lån mot säkerhet av in-teckning i bostadsfastighet:		
a) inom halva taxeringsvärdet:		
1) i städer	941 307 944	30·03
2) i köpingar och municipalsamhällen	75 575 485	2·41
3) i landskommuner	97 407 894	3·11

Slag av lån och placeringar	Belopp Kr.	I % av hela placerade kapitalet
b) över halva taxeringsvärdet:		
1) i städer	125 357 707	4'00
2) i köpingar och municipalsamhällen.....	7 150 453	0'23
3) i landskommuner	11 696 370	0'37
c) in-teckning jämte borgen:		
1) i städer	58 752 978	1'88
2) i köpingar och municipalsamhällen	11 535 266	0'37
3) i landskommuner	21 338 651	0'68
Summa	1 350 122 748	43'08
5) Lån mot säkerhet av in-teckning i fastighet, som icke kan betecknas såsom jordbruks- eller bostadsfastighet:		
a) i städer	37 371 632	1'19
b) i köpingar och municipalsamhällen.....	6 119 370	0'20
c) i landskommuner.....	18 874 113	0'60
Summa	62 365 115	1'99
6) Lån till svenska jordbrukskreditkassan och andra kassor för jordbrukskredit	146 454	0'00
7) Lån mot borgen:		
a) till jordbrukare	95 195 208	3'04
b) till andra	131 727 765	4'20
Summa	226 922 973	7'24
8) Lån mot annan än förut nämnd säkerhet	49 226 889	1'57
Summa summarum	3 134 355 111	100'00

Vid en fördelning av de ovan upptagna lånen (obligationerna således ej medräknade) med hänsyn till de platser, vilkas kreditbehov tillgodosetts, har det under 8) angivna beloppet icke medtagits. Med till buds stående uppgifter kunna nämligen dessa lån icke lokaliseras. Lån mot borgen till jordbrukare hava hänförts till landsbygden; borgenslånen till andra än jordbrukare torde till övervägande delen hava kommit stadsbefolkningen till godo och hava därför hänförts till städerna. Liksom skett i fråga om de av postsparbanken utlånade medlen hava även för de enskilda sparbankernas vidkommande lånen till landsting inräknats bland de till landsbygdsbefolkningen utlånade medlen.

Med tillämpning av vad sålunda angivits komma av det sammanlagda lånebelopp, som medtagits, att belöpa

	%
på städer (särskiljande av huvudstaden har icke varit möjligt).....	60'1
» köpingar och municipalsamhällen.....	4'7
» landsbygd.....	35'2

Medräknas vissa slag av *obligationer*, på sätt som skett beträffande postsparbankens utlåning, falla av det sammanlagda medtagna beloppet av lån och andra placeringar, 2 657 986 975 kr. på

	%
städer	62·7
köpingar och municipalsamhällen	4·2
landsbygd	33·1

I fråga om den närmare fördelningen av de olika slagen lån och andra placeringar på de särskilda grupperna hänvisas till den å sid. 26 intagna tablån.

Sammanställning.

Sammanställas de i det föregående lämnade uppgifterna, visar det sig, att, medan för postsparbankens vidkommande 63·1 % av insättarnas behållning vid 1932 års slut beräknas härröra från städer och 36·9 % från stadsliknande samhällen och landsbygd, motsvarande procenttal för de enskilda sparbankernas del äro 52·2 resp. 47·8. I förhållande till postsparbankens resp. de 426 uppgiftslämnande enskilda sparbankernas hela omslutning vid sistnämnda tidpunkt — varmed avses för *postsparbanken* insättarnas behållning med tillägg av reservfonden, tillhopa 453 679 409 kr., och för *de enskilda sparbankerna* det vid 1932 års utgång av vederbörande sparbanker förvaltade beloppet, 3 264 680 859 kr. — utgör

	i postspar- banken	i de en- skilda spar- bankerna
	%	%
stadsbefolkningens andel av insättarbehållningen	62·7	47·9
befolkningens i de stadsliknande samhällena och å lands- bygden andel av insättarbehållningen	36·7	43·8

Det må framhållas, att vid insättarbehållningens fördelning någon hänsyn ej är tagen till den omständigheten, att stadsbefolkningens medel såväl i postsparbanken som i de enskilda sparbankerna äro mer rörliga än landsbygdsbefolkningens.

Postsparbankens och de uppgiftslämnande enskilda sparbankernas medelsplaceringar äro sammanförda i efterföljande tablå:

Slag av lån och placeringar	Postsparbanken		De enskilda sparbankerna	
	Belopp Kr.	I % av hela pla- cerade kapitalet	Belopp Kr.	I % av hela pla- cerade kapitalet
1) Obligationer (nominella värden):				
a) svenska statens	42 025 152	9·25	170 739 679	5·45
b) Sveriges allm. hypoteksbanks	50 619 233	11·14	58 245 514	1·86
c) hypoteksföreningars för bostadskredit, inteckningsbolags och tomträttskassors	24 277 427	5·34	172 079 380	5·49
d) utgivna eller garanterade av kommuner och landsting	26 971 864	5·94	90 113 986	2·87
e) övriga	40 382 700	8·89	256 401 568	8·18
Summa	184 276 376	40·56	747 580 127	23·85
2) Kommunlån, lämnade till				
a) städer	89 327 542	19·66	109 337 902	3·49
b) köpingar och municipalsamhällen	3 526 761	0·78	10 523 564	0·33
c) landsting	11 322 745	2·49	17 257 852	0·55
d) landskommuner (vägdistrikt, fattigvårds- samhällen etc.)	14 832 626	3·26	59 756 091	1·91
Summa	119 009 674	26·19	196 875 409	6·28
3) Lån mot säkerhet av inteckning i jordbruksfastighet:				
a) inom halva taxeringsvärdet	1 322 893	0·29	365 889 914	11·67
b) över halva taxeringsvärdet			69 813 842	2·23
c) inteckning jämte borgen			—	65 411 640
Summa	1 322 893	0·29	501 115 396	15·99
4) Lån mot säkerhet av inteckning i bostadsfastighet:				
a) inom halva taxeringsvärdet:				
1) i städer	132 781 533	29·23	941 307 944	30·03
2) i köpingar och municipalsamhällen	3 541 970	0·78	75 575 485	2·41
3) i landskommuner	2 931 431	0·65	97 407 894	3·11
b) över halva taxeringsvärdet:				
1) i städer	1 —	—	125 357 707	4·00
2) i köpingar och municipalsamhällen	1 —	—	7 150 453	0·23
3) i landskommuner	1 —	—	11 696 370	0·37
c) inteckning jämte borgen:				
1) i städer	—	—	58 752 978	1·88
2) i köpingar och municipalsamhällen	—	—	11 535 266	0·37
3) i landskommuner	—	—	21 338 651	0·68
Summa	139 254 934	30·66	1 350 122 748	43·08

¹ Någon mindre del av de under a) upptagna lånen sträcker sig över halva taxeringsvärdet.

	S l a g a v l å n				P o s t s p a r b a n k e n				D e e n s k i l d a s p a r b a n k e r n a					
	S t o c k h o l m		Ö v r i g a s t ä d e r		K ö p i n g a r o. m u n i c i p a l - s a m h ä l l e n		L a n d s b y g d		S t ä d e r		K ö p i n g a r o. m u n i c i p a l - s a m h ä l l e n		L a n d s b y g d	
	K r.	K r.	K r.	K r.	K r.	K r.	K r.	K r.	K r.	K r.	K r.	K r.	K r.	K r.
Kommunlån ¹	37 473 058	51 854 484	3 526 761	26 155 371	109 337 902	10 523 564	77 013 943							
Lån mot säkerhet av inteckning i jordbruksfastighet	—	—	—	1 322 893	—	—	501 115 396							
Lån mot säkerhet av inteckning i bostadsfastighet	119 231 539	13 549 994	3 541 970	2 931 431	1 125 418 629	94 261 204	130 442 915							
Lån mot säkerhet av inteckning i fastighet, som icke kan betecknas såsom jordbruks- eller bostadsfastighet	150 000	678 366	450 000	1 442 397	37 371 632	6 119 370	18 874 113							
Lån till svenska jordbrukskreditkassan och andra kassor för jordbrukskredit.....	—	—	—	7 470 000	—	—	146 454							
Lån mot borgen ²	75 750	8 800	—	—	131 727 765	—	95 195 208							
Summa	156 930 347	66 091 644	7 518 731	39 322 092	1 403 855 928	110 904 138	822 788 029							
			269 862 814			2 337 548 095								
I % av utestående, här ovan i tablan medtagna lån.....	58.1 %	24.5 %	2.8 %	14.6 %	60.1 %	4.7 %	35.2 %							
I % av postsparbankens resp. vederbörande enskilda sparbankers omslutning ³	34.6 %	14.6 %	1.7 %	8.7 %	43.0 %	3.4 %	25.2 %							
Om till lån, utlämnade i städer, räknas obligationer, utgivna av hypoteksforeningar för bostadskredit, intekningsbolag och tomträttskassor.....	24 277 427	—	—	—	172 079 380	—	—							
Obligationer, utgivna eller garanterade av kommuner och landsting	12 513 073	14 458 791	—	—	90 113 986	—	—							
och till lån, utlämnade å landsbygden, räknas obligationer, utgivna av Sveriges allm. hypoteksbank	—	—	—	50 619 233	—	—	58 245 514							
blir summan av lånen	274 271 282	371 751 338	7 518 731	89 941 325	1 666 049 294	110 904 138	881 033 543							
						2 657 986 975								
I % av utestående, i tablan medtagna lån	73.8 %	2.0 %	2.2 %	24.2 %	62.7 %	4.2 %	33.1 %							
I % av postsparbankens resp. vederbörande enskilda sparbankers omslutning	60.5 %	1.7 %	1.8 %	19.8 %	51.0 %	3.4 %	27.0 %							
			21.5 %			30.4 %								
Insättarnas behållning vid 1932 års slut beräknas i förhållande till omslutningen utgöra	32.0 %	30.7 %	7.3 %	29.4 %	47.9 %	—	43.8 %							
			36.7 %											

¹ Lån, utlämnade till landsting, hava hänförs till landsbygden.

² Lån, utlämnade till jordbrukare, hava hänförs till landsbygden; lån, lämnade till andra, hava hänförs till städer.

³ Med omslutning avses för postsparbanken delägarnas behållning med tillägg av reservfonden tillhopa 453 679 409 kr. och för de en-

Sparbankernas eget lånebehov.

Uppgifter från sparbankerna. Såsom redan nämnts hava utredningsmännen begärt uttalande från sparbankerna rörande deras inställning till frågan om att, antingen genom insättning å motbok eller på annat sätt, kunna få disponera någon del av postsparbankens medel för tillgodoseende av kreditbehovet inom resp. verksamhetsområden. Av de 452 sparbanker, från vilka svar inkommit (under oktober 1933), har det vida övervägande antalet antingen icke gjort något uttalande i anledning av den sålunda uppställda frågan eller ock besvarat densamma avböjande. Sammanlagt 163 sparbanker, eller 36,1 % av antalet uppgiftslämnande sparbanker, hava emellertid i mer eller mindre tydliga ordalag förklarat sig anse det vara önskvärt — eller i varje fall icke ställt sig avvisande emot — att vid behov hava möjligheten till erhållande av medel från postsparbanken öppen. Ej mindre än 31 av sistnämnda sparbanker hava dock gjort sina svar i sista hand beroende av de villkor, som från postsparbankens sida kunde komma att uppställas, och ett par av dessa sparbanker hava därvid uttalat, att, om riksbanken lämnade för sparbankerna fördelaktigare lån än postsparbanken, de komme att vända sig till förstnämnda bank vid förefallande lånebehov. Från 2 sparbankers sida har framhållits, att de visserligen ansåge det önskvärt, att här ifrågasvarande utväg för medelsanskaffning funnes, men att de förmenade, att de enskilda sparbankerna i främsta rummet borde söka hjälpa varandra genom medelsförsträckningar.

Några motiv för lånebehovet hava i allmänhet icke förebragts. I de enstaka fall, där så skett, har framhållits exempelvis, att byggnadsverksamheten eller kommunala arbeten ställde stora anspråk på sparbanks kreditgivning, att uppsägning av större insatta belopp väntades o. d.

De flesta av berörda 163 sparbanker hava förklarat sig vid uppgiftstillfället (oktober 1933) icke vara i behov av medel för tillgodoseende av kreditbehovet inom verksamhetsområdet, och några sparbanker hava där till meddelat, att det ställde sig svårt att få tillgängliga medel placerade på tillfredsställande villkor. 66 sparbanker hava emellertid uppgivit, att de omedelbart vore i behov av ett sammanlagt belopp av 3 359 000 à 3 579 000 kr. av postsparbanksmedel.

För att kunna bilda sig en uppfattning, huruvida och i vilken utsträckning behovet av medelstillskott från postsparbanken kunde betraktas såsom konstant, hava utredningsmännen jämväl begärt uppgift å de belopp, som sparbankerna beräknade kontinuerligt bliva erforderliga för ovan angivna ändamål. Av svaren har framgått, att sammanlagt 66 sparbanker förklarat sig kontinuerligt vara i behov av tillhoppa 3 893 000 à 4 290 000 kr. Härförutom har en sparbank meddelat, att disposition av postsparbanksmedel icke för det dåvarande ansågs önskvärt, men upp-

givit, att c:a 2 000 000 kr. årligen beräknades kontinuerligt bliva erforderliga för tillgodoseende av kreditbehovet. Huruvida de särskilda beloppen i allmänhet äro att anse såsom årsbelopp framgår ej av svaren.

Av de sparbanker, som uppgivit vissa belopp av postsparbanksmedel såsom erforderliga, hava 38 st. haft behov av dylika medel såväl omedelbart som kontinuerligt.

I efterföljande tablå lämnas en länsvis gjord uppställning över det i det föregående angivna antal sparbanker, som i mer eller mindre tydlig form förklarat sig anse det önskvärt att kunna få disponera något belopp av postsparbanksmedel, med sparbankerna fördelade på olika storleksgrupper efter insättarbehållningen. Vidare är i tablån intagen en länsvis sammanställd uppgift å de postsparbanksmedelsbelopp, varav vissa av nu ifrågavarande sparbanker förklarat sig vara i behov.

I anledning av den i det utsända uppgiftsformuläret framställda frågan, huruvida under de senaste åren (1927—1932) svårigheter yppat sig att tillgodose vissa kreditbehov, hava 81 sparbanker, eller ej fullt 18 % av samtliga uppgiftslämnande sparbanker, meddelat, att svårigheter varit för handen att fylla jordbrukets kreditbehov inom resp. verksamhetsområden, och 62 sparbanker, eller ungefär 14 % av sparbankerna, uppgivit sig hava haft svårigheter att tillgodose bostadskrediten (sammanlagt 52 sparbanker hava redovisat svårigheter att tillgodose båda slagen kredit). Av berörda sparbanker hava några meddelat, att svårigheterna varit av tillfällig natur eller av ringa omfattning. Ett tiotal av här ifrågavarande sparbanker har uppgivit, att låneansökningar icke avslagits, utan att i stället tillfälliga lån av sparbankerna upptagits för kreditbehovets tillgodoseende.

Utav de 163 sparbanker, som förklarat det vara önskvärt att kunna få disponera något belopp av postsparbanksmedel, hava 66 resp. 52 haft svårigheter att tillgodose jordbruks- resp. bostadskrediten. I de flesta fall är det samma sparbanker, som haft svårigheter beträffande båda slagen krediter.

Sammanlagt hava under åren 1927—1932 285 sparbanker upplånat medel till varierande belopp för fyllandet av tillfälligt penningbehov inom resp. sparbanks verksamhetsområde. Det övervägande antalet sparbanker har behövt begagna sin upplåningsrätt endast något eller några av de angivna åren. I vilken mån upplåningen tillgripits för fyllande av kreditbehovet inom verksamhetsområdet framgår icke av uppgifterna. Några sparbanker hava visserligen meddelat, att lånen tagits för mötande av utbetalningar i anledning av verkställda uppsägningar av medel eller i avvaktan på att amorteringar och räntor å av sparbankerna utlämnade lån skulle bliva inbetalda, och andra sparbanker hava uppgivit, att medel lånats för att låneansökningar skulle kunna tillmötesgå. Av det vida övervägande antalet sparbanker hava dock några skäl till upplåningen icke angivits.

Av de 163 sparbanker, som ansett det kunna vara önskvärt att få dispo-

L ä n	Antal sparbanker		Antal sparbanker, som anse det vara önskvärt att kunna få disponera något belopp av postsparbanksmedel, fördelade på storleksgrupper efter insättarbehållningen										Uppgivna erforderliga belopp av postsparbanksmedel				
	Hela antalet	uppgiftslämnande	1	2	3	4	5	6	7	8	9	öfver 20 mill. kr.	s: a sparbanker	omedelbart		kontinuerligt	
			50 000 kr.	högst 50 000 kr.	100 000—500 000 kr.	500 000—1 milj. kr.	5 milj. kr.	10 milj. kr.	20 milj. kr.	Belopp Kr.	Antal sparbanker			Belopp Kr.	Antal sparbanker		
Stockholms stad	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Stockholms län	3	3	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—
Uppsala	4	4	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—
Södermanlands	13	13	—	—	—	—	2	2	—	2	1	7	3	480 000	4	285 000 å 350 000	
Östergötlands	41	39	—	—	1	2	8	4	1	—	1	17	7	210 000	7	280 000 å 370 000	
Fönköpings	29	26	—	—	—	2	1	3	—	2	—	8	3	145 000 å 150 000	2	250 000	
Kronobergs	28	25	—	—	—	3	4	1	—	—	—	8	4	175 000	3	130 000	
Kalmar	40	35	—	—	1	2	4	9	1	—	—	17	10	465 000 å 515 000	8	295 000 å 340 000	
Gotlands	27	24	1	—	5	3	1	—	1	—	—	11	5	52 000	4	233 000 å 250 000	
Blekinge	25	24	—	—	—	2	1	4	—	—	1	8	4	190 000	2	125 000 å 130 000	
Kristianstads	79	72	—	—	—	1	5	17	3	—	—	26	11	577 000 å 582 000	12	520 000 å 585 000	
Malmöhus	62	59	—	—	—	2	5	13	1	3	1	25	9	430 000 å 540 000	11	630 000 å 680 000	
Hallands	13	13	—	—	—	—	1	1	1	—	1	4	1	20 000	—	—	
Göteborgs och Bohus	13	13	—	—	—	—	—	3	1	—	—	4	—	—	1	100 000	
Älvsborgs	13	13	—	—	—	—	—	1	—	1	—	2	1	150 000	2	400 000	
Skaraborgs	11	11	—	—	—	—	—	3	—	—	—	3	—	—	—	—	
Värmlands	11	11	—	—	—	—	—	1	—	—	1	2	—	—	—	—	
Örebro	18	18	—	—	—	1	1	2	—	—	—	4	—	—	1	30 000	
Västmanlands	7	7	—	—	—	—	1	1	—	1	—	3	—	—	—	—	
Kopparbergs	13	13	—	—	—	—	2	1	—	—	—	3	2	250 000 å 300 000	3	250 000 å 300 000	
Gävleborgs	10	9	—	—	—	—	1	—	2	—	—	3	1	30 000	1	50 000	
Västernorrlands	5	5	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	1	40 000	1	200 000	
Jämtlands	2	2	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	1	100 000	1	50 000	
Västerbottens	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Norrbottens	11	10	—	—	—	1	3	—	—	—	—	4	3	45 000	3	65 000 å 75 000	
Summa	481	452	1	—	7	19	41	67	12	10	6	163	66	3 359 000 å 3 579 000	66	3 893 000 å 4 290 000	
Hela antalet uppgiftslämnande sparbanker fördelar sig på de olika storleksgrupperna sålunda			1	—	20	41	89	181	45	41	34	452					

¹ Svaret är beroende på lånevillkoren. — ² Därav 6 sparbanker, som göra svaret beroende på lånevillkoren. — ³ Därav 1 sparbank, som gör svaret beroende på lånevillkoren. — ⁴ Därav 2 sparbanker, som göra svaret beroende på lånevillkoren. — ⁵ Därav 7 sparbanker, som göra svaret beroende på lånevillkoren. — ⁶ Därav 3 sparbanker, som göra svaret beroende på lånevillkoren.

nera postsparbanksmedel, hava 133 under flera eller färre år anlitat lånevågen för att tillgodose tillfälliga penningbehov.

Yttranden från de allmänna ombuden. Med hänsyn till syftet med förevarande utredning hava utredningsmännen funnit det önskvärt att äga tillgång till uttalanden rörande behovet av postsparbanksmedel även från sparbankerna kontrollerande organ. Utredningsmännen hava fördensskull tillskrivit länsstyrelserna i samtliga län, inom vilka finnas sparbanker, som i någorlunda tydlig form förklarar sig anse det önskvärt att kunna få disponera postsparbanksmedel, med anhållan om yttrande från de allmänna ombuden för övervakande av sparbankernas i fråga förvaltning, huruvida berörda sparbanker även enligt vederbörande ombuds uppfattning äro i behov av medel från postsparbanken för tillgodoseende av kreditbehovet inom resp. verksamhetsområden. Sammanlagt hava yttranden begärts och erhållits beträffande 156 sparbanker.

Vissa av de allmänna ombuden hava i sina i mars 1934 avgivna yttranden gjort uttalanden mot bakgrunden av förhållandena vid de kontrollerade sparbankerna, vilka synas vara av mera allmänt intresse. Sålunda har ett ombud framhållit, att en sparbank borde vid sin kreditgivning anpassa sig efter sin inlåning. I samma riktning går uttalandet av ett annat allmänt ombud, som framhållit, att sparbankslagen otvivelaktigt avsåge, att sparbanks utlåning borde ske av inlånta medel och ej genom upplåning. Ett tredje ombud har — efter att hava påpekat, att sparbanks utlåningsrörelse vore att betrakta som en sekundär uppgift, avsedd att möjliggöra sparmedlens förräntning — anfört, att en bygds kapitalbehov icke endast tillfredsställdes av sparbanken i orten utan även av andra kreditinrättningar, främst hypoteksföreningar och affärsbanker. Någon praktisk betydelse hade frågan om medelstillskott från postsparbanken endast i tider, då brist på kapital rådde, vilket nu icke vore förhållandet. Slutligen har ett allmänt ombud anfört, att de mindre sparbankerna å landet i allmänhet lede brist på medel, enär de, som endast hade ett fåtal expeditionsdagar i månaden och därför icke vore i stånd att på ett bekvämt och tidsenligt sätt stå allmänheten till tjänst, fördensskull hade en jämförelsevis liten inlåningsrörelse, under det att postsparbanken, som bjöde allmänheten tillfälle att varje dag, till och med på sön- och helgdagar, insätta och uttaga medel, hade ganska stor inlåningsrörelse. Det torde därför vara önskligt, att de mindre sparbankerna å landet bereddades tillfälle att vid behov få medel från postsparbanken. Emellertid vore det icke lyckligt, om sparbankernas önskningar i detta hänseende tillgodosåges i alltför hög grad, enär sparbankerna, om så bleve fallet, skulle underlåta att ordna sin verksamhet på sådant sätt, att allmänheten funne med sin fördel förenligt att anlita dem även i andra fall, än då det gällde rent kreditbehov.

Beträffande innebörden i övrigt av de allmänna ombudens yttranden må framhållas följande.

Allmänna ombud för 51 sparbanker — däribland 8, som under år 1934 måste inköpa obligationer för kassareserven och vilka därför skulle nödgas antingen uppsäga lån eller åtminstone avsevärt inskränka sin utlåning en tid framåt — hava förklarat sig dela sparbankernas uppfattning i fråga om önskvärdheten att kunna erhålla lån från postsparbanken. Beträffande ytterligare 2 sparbanker har anförts, att behov av medel föreläge vissa tider av året. Önskemål om tillfälliga lån från postsparbanken, under förutsättning att denna banks villkor bleve fördelaktigare än andra kreditinrättningars, har anmälts beträffande 5 sparbanker. I fråga om 2 sparbanker har anförts, att behov av medel torde föreligga, men att detta kunde fyllas från annan kreditanstalt. Emellertid vore intet att erinra emot, att postsparbanken anlätades såsom långivare, om ökad kostnad icke uppstode. Vidare hava ombud för 18 sparbanker meddelat, att behov av upplåning icke f. n. föreläge, men att det kunde vara önskvärt att erhålla medel från postsparbanken på förmånliga villkor, om framtida behov uppstode. Slutligen har i fråga om 2 sparbanker anförts, att något behov av medel sannolikt ej föreläge, men att uppslaget att använda postsparbanksmedel dock syntes beaktansvärt, varjämte ombudet för 1 sparbank anført, att behov av postsparbanksmedel för kreditbehovets tillgodoseende ej vore för handen inom överskådlig tid, men att det kunde vara lämpligt att kunna erhålla medel från postsparbanken för fyllande av tillfälliga penningbehov.

Ombuden för 66 sparbanker hava ansett det vara obehövt att åtminstone f. n. taga i anspråk postsparbanksmedel. Härvid må påpekas, att ett flertal ombud uppgivit, att ändrade förhållanden inträtt för vederbörande sparbanker, efter det dessa hösten 1933 anmälde sin önskan att kunna få disponera postsparbanksmedel. Beträffande 4 sparbanker har anförts, att behov av medel för kreditgivning icke föreläge, och att sparbankerna vid tillfälligt penningbehov lämpligen kunde upptaga lån hos andra banker liksom förut, och i fråga om ytterligare 4 sparbanker har meddelats, att behov av medel f. n. icke förefunnes, och att framdeles uppkommande lånebehov lämpligast borde tillgodoses genom samverkan mellan de enskilda sparbankerna.

III. Utredningsmännens yttrande och förslag.

Såsom i inledningen till detta betänkande anförts, åsyftar förevarande utredning närmast att klarlägga, huruvida och på vad sätt landsortens och särskilt landsbygdens sparmedel i postsparbanken må kunna i större utsträckning göras tillgängliga för tillgodoseende av de lokala kreditbehoven, exempelvis genom att viss del av bankens medel insättes i de enskilda sparbankerna. Med anledning av vad som förekommit vid behandlingen i riksdagen av den motion, som varit upprinnelsen till utredningen, hava emellertid utredningsmännen ansett det kunna vara på sin plats att först yttra sig i ett par uti motionen särskilt berörda hänseenden, nämligen beträffande postsparbankens driftkostnader och postsparbankens skolsparverksamhet.

Vidare vilja utredningsmännen i detta sammanhang helt allmänt framhålla, att enligt utredningsmännens åsikt en viss konkurrens på sparbanksområdet — givetvis under förutsättning att den bedrivs under lämpliga former — är till nytta för att motverka stagnationen och över huvud för att befordra en tillfredsställande utveckling av sparbanksväsendet.

Kostnaderna för postsparbanksrörelsens bedrivande. I fråga om de belopp, som av postsparbanksmedlen tillförts postverket för gäldande av kostnaderna för postsparbanksrörelsen, hava uppgifter för tiden från och med år 1923, då postsparbankens omorganisation genomfördes, till och med år 1932 lämnats i generalpoststyrelsens förut omnämnda yttrande över motionen. Av detta yttrande framgår, att postsparbanken årligen dels gäldat utgifterna för postsparbankens centrala förvaltning, dels ock därutöver gottgjort postverket ett av Kungl. Maj:t fastställt ersättningsbelopp för postsparbanksgöromålens handläggning å postanstalterna. Under åren 1932 och 1933 har inom generalpoststyrelsen verkställts en ingående undersökning rörande kostnaderna för vissa av postverkets rörelsegrenar, bl. a. postsparbanksrörelsen.¹ Denna undersökning, som byggt på principen, att varje rörelsegren skall belastas med en av dess omfattning och karaktär betingad andel av postverkets totala omkostnader, har givit till resultat, att postsparbankens omkostnader under år 1932 bort utgöra 3 402 599 kr., vilket belopp med c:a 490 000 kr. överstiger den i postsparbankens bokslut för samma år upptagna summan, 2 911 301 kr. Att omkostnadsbelopp

¹ Redogörelse för undersökningen i fråga och dess resultat är av generalpoststyrelsen befordrad till trycket och finnes intagen i nr 2/1933 av publikationen Postala meddelanden.

pet varit för lågt har emellertid angivits vara beroende därpå, att enligt dittills tillämpat system beräkningen av ersättningen för postsparbanksrörelsens handläggning å postanstalterna varit baserad på postsparbanksrörelsens omfattning två år tidigare än det år, för vilket ersättningen skolat utgå, medan vid den sista undersökningen beräkningen byggts på de faktiska förhållandena under sistnämnda år. Av enahanda anledning hava även postsparbankens i räkenskaperna för tidigare år angivna omkostnader varit något för låga. Numera har dock rättelse härutinnan åvägabragts, i det att postsparbanken under år 1933 lämnat postverket en tilläggsersättning av 4 milj. kr., vilket belopp beräknats ungefärligen motsvara skillnaden mellan, å ena sidan, vad postverket skulle ägt tillgodoräkna sig, därest till grund för ersättningens beräkning legat postsparbanksrörelsens omfattning under resp. år, för vilka ersättningen utgått, och, å andra sidan, de ersättningsbelopp, som enligt Kungl. Maj:ts beslut utgått för tioårsperioden 1923—1932. För tiden från och med 1933 års början tillämpas de grunder, som framgått såsom resultat av förenämnda undersökning. Förutom gottgörelse för postsparbankens egna administrationskostnader, vilka i allt väsentligt förskottas av postverket — d. v. s. utgifter för postsparbankens centrala förvaltning, såsom personallöner, lokalhyror och propagandautgifter samt kostnader för sådana inventarier, blanketter och förbrukningsartiklar m. m., som användas antingen inom postsparbankens centralförvaltning eller ock i posttjänsten enbart för postsparbanksändamål — skall nämligen enligt Kungl. Maj:ts beslut den 8 december 1933 postverket tills vidare, intill dess Kungl. Maj:t annorlunda förordnar, äga att för postsparbanksgöromålens handläggning å postanstalterna tillgodoräkna sig *dels* 25 öre för varje insättning och 20 öre för varje uttagning, vilka verkställas å postanstalt, *dels ock* för postbefordran av försändelser i postsparbanksärenden ersättning enligt för försändelser i allmänhet gällande taxebestämmelser. Genom denna beräkning av postsparbankens omkostnader erhåller postverket, enligt uttalande i generalpoststyrelsens skrivelse till Kungl. Maj:t den 14 september 1933, full ersättning för ifrågavarande göromål.

I förhållande till postsparbankens insättarbehållning vid 1932 års slut, 451 179 409 kr., utgjorde enligt de nya grunderna postsparbankens omkostnader under år 1932 0·75 %. Vid utgången av år 1933 var postsparbankens insättarbehållning 440 306 102 kr., och omkostnaderna belöpte sig under året till 3 530 690 kr. eller 0·80 % av insättarbehållningen vid årets slut. För de enskilda sparbankernas vidkommande utgjorde summan av förvaltningskostnaderna under år 1932 17 418 220 kr., och insättarbehållningen vid samma års slut belöpte sig till 3 141 712 486 kr. Förvaltningskostnaderna uppgingo således till 0·55 % av insättarbehållningen. Motsvarande uppgifter beträffande år 1933 finnas ännu icke tillgängliga. Sätts omkostnadssiffrorna i relation till omsättningsbeloppen (d. v. s. summan av insatta och uttagna medel), visar det sig, att sagda kostnader ut-

gjorde för postsparbanken, vars insättarmedel äro mycket rörliga, 0,76 % år 1932 och 0,88 % år 1933 samt för de enskilda sparbankerna, där insättarmedlen äro av mera fast karaktär, 1,26 % år 1932, allt av omsättningsbeloppen under resp. år.

Av det anförda framgår, att åtgärder blivit vidtagna till förekommande av att postsparbanken skall draga obehörig ekonomisk fördel av sammankopplingen med postverket.

Postsparbankens skolparverksamhet. Vidkommande denna verksamhet vilja utredningsmännen erinra om att sakkunniga för verkställande av utredning rörande rätt för sparbankerna och postsparbanken att anlita ombud m. m. i sitt den 26 oktober 1933 avgivna betänkande (statens off. utr. 1933: 30) lämnat en redogörelse för sagda verksamhet och de för dess utövande uppdragna riktlinjer. Ur denna redogörelse må återgivnas följande:

»Åtgärderna från postsparbankens sida till uppmuntrande och främjande av sparverksamheten inom skolorna bestodo intill år 1928 huvudsakligen av utgivande av sparsamhetsbroschyrer, som kostnadsfritt tillhandahöllos skolorna för utdelning till lärjungarna, visning av en för postsparbankens räkning inspelad film, avsedd att för de unga framhålla nyttan av en rätt bedriven sparsamhet, samt tillhandahållande åt därav intresserade skolor av s. k. klass-sparbössor, med särskilt fack för varje barn i klassen, för uppsamling av smärre sparmedel från barnen.

Från och med år 1928 utökades postsparbankens skolparverksamhet med utdelning till skolbarn av postsparbanksböcker med därå insatt belopp av 2 kronor. För ändamålet anvisades av 1928 års riksdag ett belopp av 50 000 kronor. Utdelningen försiggick under året i huvudsaklig enlighet med följande av generalpoststyrelsen framlagda och av Kungl. Maj:t gillade

Plan för utdelning av postsparbanksböcker till skolorna (folkskolebarn).

- 1) Utdelning bör omfatta samtliga barn i en och samma skolklass;
- 2) sker med två kronor till varje barn;
- 3) skall i första hand avse barn, som under höstterminen 1928 nyinskrivits i skola, men kan, i den mån anslaget därtill förslår, även utsträckas till att omfatta barn av äldre åtgång;

- 4) sker under förbehåll från postsparbankens sida, att det å motbok insatta grundbeloppet icke får uttagas förr än tidigast det år motboksägaren fyller 16 år;

- 5) må ej ifrågakomma till barn i skolor, där enskild sparbank eller annan penninginrättning efter av generalpoststyrelsen införskaffade upplysningar anses på ett tillfredsställande sätt bedriva skolparverksamhet.

I en till 1929 års riksdag avlåten proposition, nr 125, föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att jämväl för sistnämnda år anvisa 50 000 kronor för det ändamål, varom här är fråga. Till det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet hade av föredragande departementschefen gjorts vissa uttalanden rörande formerna för bedrivande i fortsättningen av postsparbankens skolsparkasserörelse. Sålunda förutsattes bland annat, att postsparbankens ifrågavarande verksamhet skulle begränsas till områden, vilka ej kunde betraktas såsom egentligt verksamhetsområde för en ortssparbank, som genom positiva åtgärder ådagalagt intresse för skolsparrörelsens främjande. I den mån ortsbanken utvidgade sin ifrågavarande verksamhet, borde postsparbanken få träda tillbaka för denna.

Riksdagen — som även hade att behandla vissa motionsvis väckta förslag i ämnet — biföll det i propositionen framförda förslaget men uttalade samtidigt, att den för sin del funne olämpligt att kringskära skolsparkasserörelsen genom sådana mot

postsparbanken ensidigt riktade direktiv, som i propositionen ifrågasatts. Riksdagen, som icke kunde finna, att postsparbanksledningen frångått de allmänna riktlinjer, som vid 1928 års riksdag uppdragits för ifrågavarande verksamhet, höll i likhet med motionärerna före, att det borde ankomma på de lokala folkskolemyndigheterna att fritt välja det organ för skolsparverksamheten, som med hänsyn till ortsförhållandena kunde finnas mest ändamålsenligt.

För vart och ett av åren 1930—1933 har av riksdagen för nu ifrågavarande ändamål anvisats 60 000 kronor. Någon ändring av huvudgrunderna för skolsparrörelsens bedrivande har icke ägt rum.

Åren 1931, 1932 och 1933 har riksdagen dessutom medgivit generalpoststyrelsen rätt att av postmedel — utöver förenämnda belopp av 60 000 kronor — använda högst 1 000 kronor för åtgärder, som till sitt syfte nära sammanhånga med skolsparverksamheten. Beloppet har, enligt vad generalpoststyrelsen meddelat, disponerats, bland annat, dels för utdelning av smärre priser, bestående av insättningar å postsparbanksbok, vid vissa pristävlingar i den av postsparbanken tillsammans med vissa enskilda sparbanker utdelade barntidskriften 'Lyckoslanten', dels för lämnande av mindre premiebelopp till barn, som visat särskilt sparintresse, dels ock för utgifter, som föranletts av att någon postsparbanken tillhörig skolsparbössa med inneliggande sparmedel förstörts vid eldsolycka eller dylikt.

Postsparbankens skolsparverksamhet är helt grundad på lärarpersonalens frivilliga och utan någon som helst ersättning lämnade medverkan.»

Förenämnda sakkunniga meddelade vidare, att över 40 % av de under åren 1928—1931 av postsparbanken skänkta s. k. skolsparböckerna utlämnats till skolbarn inom de norrländska länen.

För egen del anförde de sakkunniga, bl. a., att skolsparverksamhetens betydelse för sparsamhetsintressets främjande torde vara skäligen obestridd. Då skolsparverksamhetens fortsättande och vidare utveckling i rätt riktning icke borde hindras eller försvåras och en nödvändig förutsättning härför torde vara, att sparbankerna och postsparbanken berättigades att även hädanefter anlita lärarpersonalens hjälp med mottagning och redovisning av sparmedel, ansågo de sakkunniga — som intogo den ståndpunkten, att idkande av in- eller utlåningsrörelse i allmänhet genom ombud icke borde vara tillåtet — det vara oundgängligt, att i fråga om skolsparverksamheten undantag meddelades från förbudet för sparbankerna och postsparbanken att antaga ombud för inlåningen. Utan att föreslå stadgande av förbud mot honorerande av det i skolorna bedrivna arbetet för sparsamhetens befrämjande betonade de sakkunniga såsom synnerligen önskvärt, att gottgörelse icke ifrågasattes eller lämnas för det av lärare i skolsparrörelsen nedlagda arbetet.

Vad angår de enskilda sparbankernas skolsparrörelse vilja utredningsmännen här framhålla, att sparbankerna mera allmänt först från och med år 1925 blevo berättigade att disponera medel för skolsparrörelsen. Det dröjde emellertid några år, innan särskilt sparbankerna å landsbygden började i större utsträckning befatta sig med denna verksamhet. Detta inträffade dock mångenstädes just vid den tidpunkt, då postsparbankens skolsparverksamhet i dess nuvarande form tog sin början, och åtskilliga sparbanker kände sig då förekomna av postsparbanken i sin strävan att

omhändertaga skolungdomens sparmedel. Därav uppstod ett visst motsatsförhållande mellan sparinrättningarna.

Utredningsmännen dela de förenämnda sakkunnigas uppfattning, att skolsparrörelsens sunda utveckling icke bör försvåras utan fastmera underlättas. Då, såsom nu är fallet, avgörandet i fråga om valet av organ för skolsparrörksamheten är lämnat till de lokala skolmyndigheterna, bör enligt utredningsmännens mening redan däri ligga en viss garanti för att i varje särskilt fall det sparorgan anlitas, som med hänsyn till samtliga på frågan inverkan omständigheter — avståndet till närmaste sparbankskontor och postanstalt etc. — är mest ägnat att befrämja skolsparrörelsens syfte. Säkerligen behöver ortsintresset icke bliva lidande på denna ordning, enär de lokala sparbankerna torde hava möjlighet att göra sitt inflytande gällande hos skolmyndigheterna på ett helt annat sätt än postsparbanken. Det är vidare att märka, att det av enskilda sparbanker insatta grundbeloppet å sådana sparbanksböcker, som utdelas till skolbarn, oftast är större än det av postsparbanken skänkta. Medan postsparbanken ej äger utlämna skolsparböcker med högre belopp än 2 kr., utgjorde nämligen medeltalet av grundbeloppen för under år 1932 av enskilda sparbanker utdelade motböcker, enligt uppgift i Svensk sparbankstidskrift, omkring 3 kr. 50 öre. Därest skolmyndigheterna på en plats, där postsparbanken idkat skolsparrörelse, förklarar sig föredraga att i fortsättningen anlita lokal sparbank, har för övrigt, såvitt utredningsmännen hava sig beaktat, postsparbanken utan vidare upphört med utdelande av skolsparböcker till ifrågakommande skolor.

Utöver de redan förefintliga direktiven synas sålunda några åtgärder från statsmakternas sida till reglerande av förhållandena mellan postsparbanken och de enskilda sparbankerna i fråga om skolsparrörksamheten icke vara påkallade.

Slutsatser av statistiken. Kravet på förevarande utrednings verkställande synes huvudsakligen vara grundat på den uppfattningen, att postsparbanken hopsamlar medel i landsorten och särskilt å landsbygden samt drager dessa medel till huvudstaden för att i stor utsträckning placera dem i stadsfastigheter. Härigenom skulle fyllandet av kreditbehovet speciellt å landsbygden bliva försvårat; hade medlen i stället ingått till de lokala sparbankerna, skulle de hava kommit vederbörande orter till godo.

Att visst fog finnes för åsikten, att betydande belopp, som av postsparbanken inlånats å landsbygden, icke återböras till landsbygden i form av krediter, framgår av den å sid. 26 intagna sammanställningen. Mot en inlåning inom köpingar och municipalsamhällen samt å landsbygden av c:a 37·7 % utav postsparbankens omslutning svarar nämligen, om de i vissa slag av obligationer placerade medel medräknas, en utlåning därstädes av endast c:a 21·5 % av omslutningen. För städernas vidkommande äro procenttalen för inlåningen och utlåningen i förhållande till omslutningen resp. 62·7 och 60·5 eller i det närmaste lika.

Emellertid är det sålunda konstaterade förhållandet icke något för post-sparbanken utmärkande. Förenämnda sammanställning utvisar nämligen, att även de enskilda sparbankerna inlåna högre sammanlagt belopp å landsbygden och inom de stadsliknande samhällena än som därstädes utlånas av dem. I förhållande till de i sammanställningen medtagna sparbankernas omslutning utgör den nu avsedda inlåningen därstädes 43⁸ % och utlåningen 30⁴ %, medan motsvarande procenttal för städerna äro resp. 47⁹ och 51⁰. Postsparbanken har alltså i ungefär samma utsträckning, relativt taget, som de enskilda sparbankerna låtit de från landsbygden härflytande insättarmedlen komma landsbygdens befolkning till godo, vadan från åtskilliga håll framförd motsatt uppfattning icke bekräftats av förevarande utredning.

Att sparmedel från landsbygden i stor utsträckning vunnit placering i städerna är för övrigt enligt utredningsmännens åsikt helt naturligt med hänsyn till städernas kraftiga expansion under de senaste decennierna och de betydande kapitalbehov, som där förefunnits.

Vad särskilt angår postsparbankens in- och utlåning i Stockholm har den gjorda utredningen visat, att därstädes icke placerats så stort belopp, att det mera avsevärt överstiger huvudstadens beräknade andel av bankens insättarmedel.

Då det göres gällande, att de enskilda sparbankerna i proportionsvis avsevärt högre grad än postsparbanken intresserat sig för tillgodoseende av landsbygdens kreditbehov, lägges uppenbarligen huvudvikten vid den *direkta* utlåningen, d. v. s. långivningen mot reverser. I detta hänseende komma även de enskilda sparbankerna betydligt före postsparbanken. Av sammanställningen å sid. 26 framgår, att, medan förstnämnda sparbanker hava i reverslån i de stadsliknande samhällena och å landsbygden placerat ett sammanlagt belopp, motsvarande nära 29 % av sparbankernas hela omslutning, postsparbanken har allenast ett belopp, motsvarande något mer än 10 % av omslutningen placerat i dylika lån. Denna omständighet torde emellertid åtminstone i viss mån förklaras av det i riksdagsmotionen antydda förhållandet, att postsparbankens ledning icke kan i tillnärmelsevis samma grad som de lokala sparbanksstyrelserna äga en sådan ingående kännedom om lånesökande i landsorten och av dem erbjudna säkerheter, som erfordras för ett i möjligaste mån riskfritt tillgodoseende av särskilt behovet av smärre lån. Den förenämnda tablån utvisar också, att det av postsparbankens reverslån till landsbygden endast är kommunlånen och lånen till svenska jordbrukskreditkassan, som representera några större belopp. Det bör dock icke förbises, att placering av medel i Sveriges allmänna hypoteksbanks obligationer innebära en utlåning till landsbygdsbefolkningen, närmare bestämt jordbrukarna, även om denna utlåning sker medelbart. För utredningsmännen har även framhållits, att inköp av hypoteksbanksobligationer utgjorde ett smi-

digt sätt för postsparbanken att bidra till fyllandet av landsbygdens kreditbehov.

Alternativa sätt för samverkan. Med nu lämnade upplysningar och uttalanden hava utredningsmännen huvudsakligen avsett att klarlägga, förutom vissa särskilt påtalade förhållanden, fördelningen av postsparbankens in- och utlåning på städer och landsbygd. Utredningsmännen övergå härefter till själva sakfrågan, nämligen spörsmålet, huruvida och på vad sätt landsortens och särskilt landsbygdens sparmedel i postsparbanken må kunna i större utsträckning göras tillgängliga för tillgodo-seende av de lokala kreditbehoven. Vid övervägande av de möjligheter, som härvid kunna tänkas komma i fråga, hava utredningsmännen haft under omprövning följande alternativ, nämligen:

- 1) insättning av postsparbanksmedel å motboksräkning hos enskilda sparbanker för kreditgivning inom verksamhetsområdet,
- 2) utlämnande av tillfälliga lån från postsparbanken till sparbanker mot säkerhet av fullgoda värdehandlingar, och
- 3) hänvisning till postsparbanken av lånesökande hos sparbankerna, då fråga icke är om lån till smärre belopp, eventuellt kombinerad med förmedling av lånetransaktioner.

Givetvis har förutsatts, att postsparbanken lika litet hädanefter som hittills skall utan giltiga skäl — såsom medelsbrist, otillfredsställande säkerhet, tidigare engagemangs storlek o. d. — avböja sådana ansökningar om större lån från landsbygden och landsorten i övrigt, vilka göras direkt hos postsparbanken. Däremot anse utredningsmännen sig av i det föregående angiven anledning icke böra förorda, att postsparbanken erhåller direktiv att även utlämna smärre lån.

Innan utredningsmännen närmare ingå på de olika alternativen, som samtliga innebära åvägabringande av ett visst samarbete mellan postsparbanken och de enskilda sparbankerna, hava utredningsmännen ansett sig böra framhålla, att utlåningen visserligen är en ur såväl sparbankernas egen som ortsbefolkningens synpunkt viktig uppgift för sparbankerna, men att denna verksamhet dock icke är deras huvuduppgift. I 1892 års sparbankslag angavs sparbanks ändamål vara »att av allmänheten till förräntande mottaga penningar och genom räntans läggande till huvudstolen dem ytterligare förkovra samt medlen i mån av uppsägning återbetala». Där nämndes således intet direkt om utlåningen. Gällande sparbankslag innehåller emellertid den ändringen, att sparbanks uppgift anges vara att befordra sparsamhet genom att i enlighet med sparbankslagets bestämmelser »bedriva in- och utlåning av penningar och därmed i samband stående verksamhet». Såsom motiv för att även utlåningen borde nämnas vid angivande av sparbankernas verksamhet anförde 1921 års sparbankssakkunniga i sitt den 27 juli 1921 avgivna betänkande, att utlåningen vore sekundär i förhållande till inlåningen. Eftersom sparbankens ändamål vore att befordra sparandet,

finge utlåningsverksamheten givetvis blott gå ut på att i insättarnas intresse göra de insatta medlen fruktbärande och icke på att fylla viss eller vissa befolkningsgruppers lånebehov.

Enligt utredningsmännens åsikt äger detta uttalande, mot vilket ingen erinran gjordes från statsmakternas sida vid 1923 års sparbankslags antagande, alltjämt sin fulla giltighet. Att utlåningen icke bör få bliva den dominerande verksamheten för sparbankerna är för övrigt en grundsats, som genomgående följts i sparbankslagstiftningen. Bland annat framträder den ehuru icke direkt uttalad i bestämmelsen i 22 § om att sparbank må upptaga lån allenast för fyllande av *tillfälligt* penningbehov. För sådan kredit, som sparbankerna icke kunna tillgodose med i vanlig ordning uppsamlade sparmedel, finnas affärsbankerna, för vissa slag av krediter dessutom jordbrukskreditkassorna, hypoteksföreningarna och hypotekskassorna.

I detta sammanhang vilja utredningsmännen icke underlåta att framhålla, att den naturliga vägen för sparbankerna att erhålla ytterligare medel för utlåning är att söka upparbeta inlåningen. Fall torde icke saknas, där enbart ett bättre anpassande av öppethållande och arbetsformer efter tidens krav säkerligen skulle medföra en ökad tillströmning av medel till vederbörande sparbanker.

Vad ovan anförts i fråga om sparbankernas uppgift utesluter emellertid icke, att i vissa fall en temporär utjämning av penningtillgången mellan sparinstitut, som hava överflöd på kontanta medel, och sparinstitut, som på grund av otillräcklig inlåning i förhållande till lånebehovet inom verksamhetsområdet lida brist på medel för detta lånebehovs tillfredsställande, kan vara både ur allmänhetens synpunkt synnerligen önskvärd och med hänsyn till sparbankernas uppgift befogad. Detta kan exempelvis vara fallet, då det gäller tillgodoseende av det mindre jordbrukets och hantverkets legitima kreditbehov, eller då fråga är om stöd åt byggnadsverksamhet i ett uppåtgående samhälle. Tydligt är det i medvetandet om sådana medelsbehovs förefintlighet, som den meranämnda riksdagsmotionen tillkommit. Mot tanken på att i dylika fall överflyttning av medel — givetvis under betryggande former — mellan olika sparinstitut företages och att därvid även postsparbanken skall kunna lämna sin medverkan, vilja utredningsmännen icke ställa sig avvisande.

I likhet med en del sparbanker och allmänna ombud anse utredningsmännen det naturliga vara, att de enskilda sparbankerna vid penningbehov av nu ifrågavarande slag i första hand bistå varandra med medelsförsträckningar. Av de inkomna uppgifterna framgår, att så redan nu sker på sina håll; och genom en ökad samverkan i förevarande hänseende mellan sparbanker, eventuellt även genom central samverkan, torde det icke vara ogörligt att åstadkomma en viss för både sparbankerna själva och den lånesökande allmänheten fördelaktig utjämning av kreditmarknaden.

Insättning av postsparbanksmedel å motboksräkning hos enskilda sparbanker. Av redogörelsen för utredningens tillkomst framgår, att i riksdagsmotionen insättning av postsparbanksmedel i de enskilda sparbankerna angivits såsom den form, vari postsparbanksmedel skulle i större utsträckning göras tillgängliga för tillgodoseende av de lokala kreditbehoven. I riksdagens skrivelse framhålles även insättningsformen men endast såsom ett exempel på de vägar, som skulle kunna beträdas för det åsyftade målets vinnande. På grund av angivna förhållanden hava utredningsmännen ansett sig först böra undersöka möjligheten och lämpligheten av ett samarbete mellan postsparbanken och de enskilda sparbankerna med anlitande av insättningsformen.

Ehuru utredningsmännen av orsaker, som i det följande skola närmare behandlas, icke ansett lämpligt förorda nu ifrågavarande system till användning, hava utredningsmännen dock funnit sig böra tämligen utförligt angiva, vilka villkor, som skulle behöva förknippas med detta system, och huru detsamma skulle komma att verka.

Onekligan synes insättningsformen i förstone både enkel och praktisk. Då av postsparbanken insatta belopp skulle likställas med övriga insättningar i sparbank, skulle täckning för desamma finnas enligt bestämmelserna i 25 § sparbankslagen. En ytterligare säkerhet skulle beredas postsparbanken — liksom övriga insättare — genom den sparbankernas säkerhetskassa, om vars inrättande förslag av Kungl. Maj:t framlagts för 1934 års riksdag. Om dessutom, såsom i riksdagsmotionen förutsättes, insättningarna av postsparbanksmedel skulle ske först efter sparbanksinspektionens hörande, borde även däri ligga en garanti mot förluster för postsparbanken. Sparbanksinspektionens prövning skulle emellertid helt naturligt icke endast avse lånebehövande sparbanks solvens utan även behovet över huvud för sparbanken att för bedrivande av rörelsen i sparbankslagens anda och mening erhålla penningförsträckning från postsparbanken. För att inspektionen härvid icke skulle komma i en mindre tilltalande mellanställning genom att nödgas göra uttalanden, som kunde tolkas såsom en värdesättning av olika sparbanker, kunde den ordningen tillämpas, att sparbank avläte framställning om insättning av medel från postsparbanken, först sedan sparbanken inhämtat besked från sparbanksinspektionen, eventuellt även från det allmänna ombudet för övervakande av sparbankens förvaltning, att tillstyrkande av framställningen vore att påräkna. En förutsättning för hela anordningen vore givetvis, att postsparbanken skulle i skälig utsträckning tillmötesgå i vederbörlig ordning gjorda framställningar om tillskott av postsparbanksmedel.

Sådana tillskott borde för övrigt naturligen icke få avse huru höga belopp som helst utan stå i visst förhållande till vederbörande sparbankers storlek. Enär i olika sparbanker fondernas belopp variera avsevärt i förhållande till insättarbehållningen, skulle det vara mindre lämpligt att lägga fonderna till grund för bestämmande av maximibeloppet för

insättningarna. I stället borde dessa stå i relation till insättarbehållningen i vederbörande sparbanker, så att insättning begränsades till exempelvis högst 5 % av sparbanks insättarbehållning.

En fråga av stor vikt är, efter vilken räntefot och på vilka villkor i övrigt insättningen av postsparbanksmedel skulle ske. Härom nämnes intet i riksdagsmotionen. Måhända kan man dock utgå ifrån, att motionärernas avsikt varit, att samma bestämmelser i avseende å ränta och uppsägningstid m. m. skulle gälla beträffande postsparbankens insättningar, som vederbörande sparbanker tillämpa för övriga insättningar. Uttalande i sådan riktning i fråga om räntegottgörelsen har, såsom tidigare anförts, gjorts av svenska sparbanksföreningens styrelse i dess yttrande över motionen. Vissa av de uppgiftslämnande sparbankerna synas däremot avse, att penningförsträckningen från postsparbanken skulle ske mot lägre ränta än den av sparbankerna i fråga i allmänhet tillämpade inlåningsräntan.

Oavsett i vilken form postsparbanksmedel skulle komma att ställas till enskilda sparbankers förfogande, anse utredningsmännen — jämväl med hänsyn till det inom riksdagen gjorda uttalandet, att vid utredningen tillbörlig hänsyn skulle tagas till angelägenheten att åt postsparbankens medel gäves möjligast riskfria och samtidigt möjligast inkomstbringande placering — det kravet böra uppställas, att postsparbankens kostnader för medlens uppsamlande och förräntande bleve till fullo täckta. Därutöver skulle någon vinst å lånetransaktionen skäligen böra tillkomma postsparbanken. Vinstmarginalen borde dock kunna vara synnerligen ringa, särskilt som den risk, postsparbanken skulle löpa — i varje fall vid insättning å motboksräkning — måste betraktas såsom mycket obetydlig. Med hänsyn till syftet med anordningen och då sparbankerna själva torde sträva efter att upprätthålla så liten skillnad mellan in- och utlåningsräntorna som möjligt, borde det enligt utredningsmännens mening få anses motiverat, att postsparbanken vid nu ifrågavarande placeringar åtnöjdes med något lägre vinst än vid andra medelsplaceringar. Med postsparbankens nuvarande inlåningsränta, 2½ %, och omkostnader för rörelsens bedrivande, för år 1933 uppgående till 0,88 %, skulle dock, även om någon vinst icke beräknades, räntan utgöra 3,38 %.

Enligt en i Svensk sparbankstidskrift (nr 3/1934) offentliggjord inlånings- och räntestatistik för 168 av de största sparbankerna utgjorde medeltalet för den av berörda sparbanker tillämpade inlåningsräntan vid ingången av år 1934 3,23 %; sedermera har densamma sjunkit till 3,21 %. Den räntegottgörelse, som postsparbanken skulle äga påfordra, överstiger således f. n. i många fall den av sparbankerna eljest tillämpade inlåningsräntan. Visserligen avser statistiken i fråga, såsom nämnts, allenast de största sparbankerna, vilka enligt den verkställda utredningen i allmänhet icke förklarar sig vara i behov av penningtillskott från postsparbanken, men även ett stort antal av de mindre sparbankerna torde hava följt

de störres exempel i fråga om räntesättningen, och det är därför antagligt, att postsparbanken i många, måhända övervägande antalet, fall icke skulle kunna godtaga allenast vederbörande sparbankers vanliga inlåningsränta.

Enligt utredningsmännens mening borde alltså den ränta, som postsparbanken skulle tillämpa vid medelsförsträckningar åt enskilda sparbanker, vara anpassad, icke efter vederbörande enskilda sparbankers inlåningsränta utan efter postsparbankens egna kostnader — inlåningsränta och omkostnader — för sparmedels uppsamling och förräntande.

Sist anförda förhållande synes i någon mån tala emot insättningsformens anlåtande. Även om något lagligt hinder för sparbank att tillämpa olika räntesatser vid inlåningen å motboksräkning icke förefinnes, skulle dock ett sådant förfaringssätt i förevarande fall knappast vara tilltalande.

Vidare skulle särskilda villkor i fråga om uppsägningstid m. m. behöva förbindas med en insättning från postsparbanken. Därest denna bank skulle vara oförhindrad att när som helst uppsäga det insatta beloppet för återbetalning inom den för insättare i allmänhet fastställda tiden, kunde nämligen en sådan åtgärd komma olägligt för vederbörande sparbank och medföra större avbräck för dess rörelse, än om insättningen icke ägt rum. Å andra sidan kunde, såsom även framhållits från sparbankshåll och av allmänna ombud, bibehållande av postsparbanksmedel å motboksräkning under längre tid, än som för sparbanken vore nödvändigt, medföra onödiga kostnader för denna. Av ett par sparbanker och allmänna ombud har också anförts såsom önskvärt, att sparbank kunde uppsäga av postsparbanken insatta medel till återbetalning inom kort tid. I allmänhet torde väl från postsparbankens sida kunna medgivas sådan återbetalning med relativt kort tidsfrist, givetvis under förutsättning att mellanhavande icke rörde sig om alltför högt belopp. Det måste dock ligga i postsparbankens liksom i varje annan penningförvaltande institutions intresse att särskilt i tider av placeringssvårigheter äga kännedom om blivande återbetalningar någorlunda god tid i förväg. I varje fall skulle det bli nödvändigt att vid insättning av postsparbanksmedel i de enskilda sparbankerna träffa överenskommelse i fråga om uppsägningstid för de insatta medlen. Icke heller häri ligger i och för sig någon allvarigare olägenhet, men de avsteg från de för insättning å motboksräkning i allmänhet gällande regler, som sålunda skulle behöva göras, minska givetvis lämpligheten av insättningsformens användande.

Emellertid kan mot systemet med insättning ur annan synpunkt göras en invändning, som synes böra tillmätas större betydelse. Såsom förut nämnts är sparbanks rätt att driva inlåningsrörelse enligt gällande sparbankslag begränsad till inlåning å motboksräkning och upptagande av lån för fyllande av *tillfälligt* penningbehov. En sådan insättning av postsparbanksmedel å enskild sparbanks motboksräkning, varom här är fråga,

bleve naturligen reellt sett icke annat än ett lån åt sparbanken, och såsom sådant finge det således endast vara av tillfällig natur. Formellt lär emellertid insättningen i fråga med nuvarande bestämmelser på området vara att betrakta som en vanlig insättning. På grund härav kan förutsättas, att postsparbankens insättningar skulle komma att behållas av vederbörande sparbanker längre tidrymd, än som skäligen kan inrymmas i begreppet »tillfälligt».

En ändring av sparbankslagen på denna punkt skulle därför bliva erforderlig, liksom även reglementet angående förvaltningen av de i postsparbanken innestående medel skulle behöva kompletteras med en bestämmelse om att postsparbanksmedel kunde insättas å motboksräkning i enskild sparbank. Med hänsyn till sparbankernas i det föregående angivna uppgift måste emellertid utredningsmännen ställa sig betänksamma mot företagande utan tungt vägande skäl av en uppmjukning av stadgandet i 22 § sparbankslagen om den tillfälliga upplåningen. Hade utredningen givit vid handen, att ett verkligt trängande behov av penningtillskott för tillgodoseende av kreditbehovet inom vederbörande sparbankers verksamhetsområden mera allmänt förelegat och att sparbankerna själva varit i högre grad än som visat sig vara fallet intresserade av att detta medelsbehov bleve fyllt genom att postsparbanksmedel insattes i sparbankerna, kunde måhända sådana skäl ansetts föreligga. Detta är emellertid, såsom framgår av den i det föregående intagna redogörelsen (sid. 27 o. f.), knappast förhållandet.

Ehuru väl systemet med insättning av postsparbanksmedel i de enskilda sparbankerna icke kan betraktas såsom oframkomligt, finna utredningsmännen sig alltså på grund av vad ovan anförts sakna anledning föreslå, att åtgärder vidtagas i syfte att medgiva detsammans användning.

Tillfälliga lån från postsparbanken till enskilda sparbanker. Av de från sparbankerna införskaffade uppgifterna framgår, att det övervägande antalet sparbanker under längre eller kortare tid samt mer eller mindre regelbundet upplånat medel för rörelsens bedrivande. Vidare kan av dessa uppgifter och även av de inkomna svaren från allmänna ombud utläsas, att anledningarna till upplåningen varit skiftande. Sålunda har det stundom varit för mötande av större uppsägningar av insatta medel, som lånen anskaffats, stundom för att utlåningen skulle kunna fortgå utan avbrott, ehuru tillfällig brist på kontanta medel rått (i avvaktan på hel- eller halvårsräntors inflytande o. d.). I vilken omfattning lån upptagits av ena eller andra orsaken utvisa däremot icke uppgifterna.

Hittills lär det ytterst sällan hava förekommit, att sparbank vänt sig till postsparbanken med förfrågan om möjligheterna att erhålla sådant lån, varom nu är fråga, och utredningsmännen veterligt har det under de senare åren endast en gång inträffat, att tillfälligt lån lämnats sparbank av postsparbanken. Såsom pant för lånet i fråga, som innehades ej

fullt fyra månader, erhöill postsparbanken av svenska staten utgivna obligationer. Något formellt hinder för att postsparbanken mera allmänt uppträder såsom långgivare åt sparbanker vid tillfälliga penningbehov för dessa torde emellertid icke föreligga, under förutsättning att sådana säkerheter för lånen lämnas, som postsparbanken enligt det för förvaltningen av postsparbankens medel gällande reglementet äger innehava. Även in-teckningar i fast egendom kunna således godtagas såsom säkerheter.

Fråga om användning av postsparbanksmedel för utlämnande av lån till enskilda sparbanker har tidigare förevarit till behandling, ehuru spörsmålet då gällde stöd åt viss befolkningsgrupp, nämligen jordbrukare-befolkningen. I betänkande den 12 april 1932 angående åtgärder för lindrande av jordbrukets kreditsvårigheter föreslog nämligen jordbruksutredningen, bl. a., att möjlighet skulle öppnas för sparbankerna att i och för anskaffning av för jordbrukskredit erforderliga medel erhålla långfristiga lån mot förstklassiga in-teckningar eller annan säkerhet antingen hos postsparbanken eller i någon redan befintlig statlig fond eller ock i särskild för ändamålet upprättad lånefond. Lånen förutsattes kunna erhållas på för sparbankerna gynnsamma villkor, och låneärendena ansågos bära för postsparbankens vidkommande prövas och avgöras av generalpoststyrelsen, varvid yttrande skulle inhämtas från sparbanksinspektionen samt vederbörande länsstyrelser. Jordbruksutredningens förslag i nu berörda del avstyrktes emellertid såväl av sparbanksinspektionen som av svenska sparbanksföreningen, och i ett flertal andra uttalanden, däribland av fullmäktige för riksbanken och svenska bankföreningen, framkommo allvarliga betänkligheter mot förslaget. I stort sett bestodo dessa däri, att den föreslagna rebelåningen av sparbankernas prima säkerheter och utlåningen av de därigenom erhållna medlen mot säkerheter, som antogos i många fall vara av sämre beskaffenhet, befarades medföra en försvagning av sparbankernas likviditet och möjligen även solvens. Enligt proposition nr 256 till 1932 års riksdag ansågs förslaget icke bära föranleda vidare åtgärd.

Den rebelåning i postsparbanken av sparbankers värdehandlingar, varom nu är fråga, skiljer sig från den ovannämnda framför allt däri, att densamma allenast avser tillfälliga, kortfristiga lån, d. v. s. i stort sett sådana lån, som sparbankerna i allt fall skulle äga förskaffa sig. Vad som åsyftas är nämligen endast att bereda sparbankerna ökade möjligheter att, i den mån de själva så önska, vid uppkommande tillfälliga penningbehov begagna sig av postsparbanken i stället för annan bankinrättning såsom långgivare. De farhågor, åt vilka vissa myndigheter och sammanslutningar tidigare givit uttryck, torde därför icke alls eller i varje fall endast i ringa grad gälla den nu ifrågakommande rebelåningen.

En omständighet, som gör, att en utlåning från postsparbanken i vissa fall borde bliva till verklig nytta för de enskilda sparbankerna, är, att lån skulle kunna erhållas mot sådana in-teckningar, som postsparbanken enligt

det förenämnda reglementet (sid. 15) äger godtaga som pant. För närvarande är nämligen sparbankernas möjlighet att rebelåna dylika säkerhetshandlingar mera begränsad. Särskilt för sparbanker, vilkas obligationsinnehav nätt och jämnt uppgår till i sparbankslagen stipulerat minimibelopp, innebure det dock en påtaglig fördel, om en sådan utväg för medelsanskaffning anvisades. Finnas svenska statens och därmed nära jämförliga obligationer att belåna, torde det däremot ofta ställa sig fördelaktigare att såsom hittills anlita riksbanken eller affärsbank än att hänvända sig till postsparbanken.

Givetvis vore det icke meningen, att sparbankerna skulle använda sig av nu ifrågavarande kredit i postsparbanken för att utlämna lån mot svagare säkerheter än dem, som sparbankerna i allmänhet fordra för låns beviljande. Någon nämnvärd fara för att detta skulle bliva förhållandet torde heller icke förefinnas, helst som här icke är fråga om att stödja någon särskild befolkningsgrupp eller något speciellt ändamål.

Innebär möjligheten att erhålla tillfälliga lån från postsparbanken en fördel för de enskilda sparbankerna, så är förhållandet närmast det motsatta för postsparbankens vidkommande. Över huvud lärer utlämnande av kortfristiga lån böra ur postsparbankens synpunkt betraktas såsom mindre eftersträfvansvärt, särskilt om räntevillkoren, såsom i detta fall synes uppenbart, skola hållas för låntagarna-sparbankerna så gynnsamma som möjligt. Då emellertid utredningsmännen det oaktat vilja förorda, att nu ifrågavarande utlåningsverksamhet från postsparbanken kommer till stånd, sker detta särskilt med tanke på skäligheten av att någon del utav de från landsbygden härflytande sparmedel i postsparbanken, vilka icke återbördats dit i form av lån och andra penningplaceringar, därigenom på något sätt tillgodoföres landsbygden.

Att någon större del av postsparbankens medel icke lämpligen bör disponeras för dylika lån är emellertid uppenbart. Detta skulle nämligen kunna menligt inverka på postsparbankens ekonomiska resultat och även ur andra synpunkter vara ägnat att framkalla betänkligheter. Av de förut lämnade uppgifterna i fråga om sparbankernas behov av medeltillskott från postsparbanken för kreditgivning inom verksamhetsområdet inhämtas också, att något i förhållande till postsparbankens omslutning mera betydande belopp icke torde åtminstone för närvarande erfordras för ändamålet. Enär emellertid, såsom nämnts, sparbankernas tillfälliga upplåning av medel endast till en — förmodligen mindre — del äger rum för kreditbehovets tillgodoseende, torde det vara påkallat att räkna med att betydligt större låneanspråk än dem, som framgå av de förenämnda uppgifterna, i förekommande fall skola komma att ställas på postsparbanken. Utredningsmännen anse fördenskull erforderligt, att en gräns fastställes för rätten att disponera postsparbanksmedel till utlämnande av sådana lån, varom här är fråga; och synes högre sammanlagt belopp än som

motsvarar 5 % av postsparbankens insättarbehållning enligt senaste bokslut icke böra få användas för ifrågavarande låneverksamhet.

Även i fråga om storleken av varje särskild sparbanks lån från postsparbanken anse utredningsmännen behövt, att en maximigräns fastställs. Utredningsmännen föreslå i sådant hänseende, att sparbank icke berättigas att samtidigt innehava större belopp av postsparbanksmedel, än att det motsvarar 5 % av insättarbehållningen i sparbanken enligt dess senaste bokslut.

Det ligger i sakens natur, att postsparbanken skall äga att i vanlig ordning pröva låneansökningar från sparbanker med hänsyn till beskaffenheten av erbjuden säkerhet, postsparbankens kontanta medelstillgång m. m. Något yttrande från sparbanksinspektionen eller allmänna ombud över låneansökningar torde, då fråga endast är om tillfälliga lån mot fullgod säkerhet, icke vara erforderligt.

Vad härefter angår de räntevillkor, som böra gälla för sådana lån, varom nu är fråga, få utredningsmännen i anslutning till sin i det föregående uttalade uppfattning rörande postsparbankens utlåningsränta framhålla, att postsparbankens egna kostnader för sparmedels uppsamlande och förräntande bör vara grundläggande för räntans bestämmande. Det torde dock icke vara uteslutet, att det i tider av penningöfverflöd och placeringssvårigheter kan vara med postsparbankens fördel förenligt att för ett kortfristigt lån tillämpa lägre ränta än som förut berörts i fråga om insättning av postsparbanksmedel i sparbankerna. Under sådana förhållanden synes det lämpligaste böra vara, att postsparbanken icke är i alltför hög grad bunden av bestämmelser och uttalanden i avseende å räntesättningen för lämnade lån, utan äger frihet att, med fasthållande i det väsentliga av självkostnadsprincipen, variera räntan efter förhållandena i varje särskilt fall.

Utredningsmännen vilja här även framhålla en annan utväg för sparbankerna att genom postsparbankens medverkan få medel lösgjorda för mötande av tillfälliga penningbehov eller för tillmötesgående av låneframställningar. Denna utväg består däri, att postsparbanken från sparbank definitivt övertager kommunlån eller andra större lån, som postsparbanken enligt gällande bestämmelser har rätt att själv bevilja. En dylik överlåtelse torde väl i allmänhet ur sparbankernas egen synpunkt vara mindre eftersträvansvärd, men den möjligheten synes icke utesluten, att det för en sparbank, som exempelvis kan hava utlämnat större lån utanför verksamhetsområdet och som anser sig böra avveckla denna lånerörelse, kan vara mera tilltalande att få en överlåtelse av lånen på postsparbanken till stånd än att uppsäga lånen.

Hänvisning till postsparbanken av lånesökande hos sparbankerna. Det ligger i sakens natur, att sparbank gärna själv vill inom ramen av tillgängliga medel tillmötesgå sådana framställningar om lån från personer,

bosatta inom verksamhetsområdet, som göras till sparbanken och för vilka av sparbanken godtagbara säkerheter erbjudas. Någon ändring härutinnan är det heller icke utredningsmännens avsikt att föreslå. Om däremot sparbank är nödsakad avböja dylikt lån, torde det för den lånesökande vara av värde, att han göres uppmärksam på att han kan vända sig till postsparbanken med sin ansökan. Den ringa utsträckning, vari, enligt vad som meddelats utredningsmännen, låneframställningar särskilt från landsbygden ingå till postsparbanken, synes nämligen tyda på att möjligheten av att erhålla lån från sistnämnda bank är föga känd. För att postsparbanken skall kunna reflektera på att lämna krediten erfordras dock, såsom i det föregående framhållits, att lånen ej avse smärre belopp.

Det låter också tänka sig, att sparbank för att tillgodose sin klientel och samtidigt tillvarataga sina intressen i avseende å inlåningen förmedlar lånetransaktioner mellan lånesökande och postsparbanken samt därvid även avgiver yttrande beträffande erbjuden säkerhet m. m. Ett sådant förfaringsätt torde icke vara okänt i samarbetet enskilda sparbanker emellan.

Sammanfattning. Den verkställda utredningen har givit vid handen, att de från landsbygden härflytande sparmedlen i postsparbanken icke i sin helhet kommit den där bosatta befolkningen till godo i form av lån och andra penningplaceringar, men att någon större skiljaktighet i detta hänseende icke föreligger mellan postsparbanken och de enskilda sparbankerna.

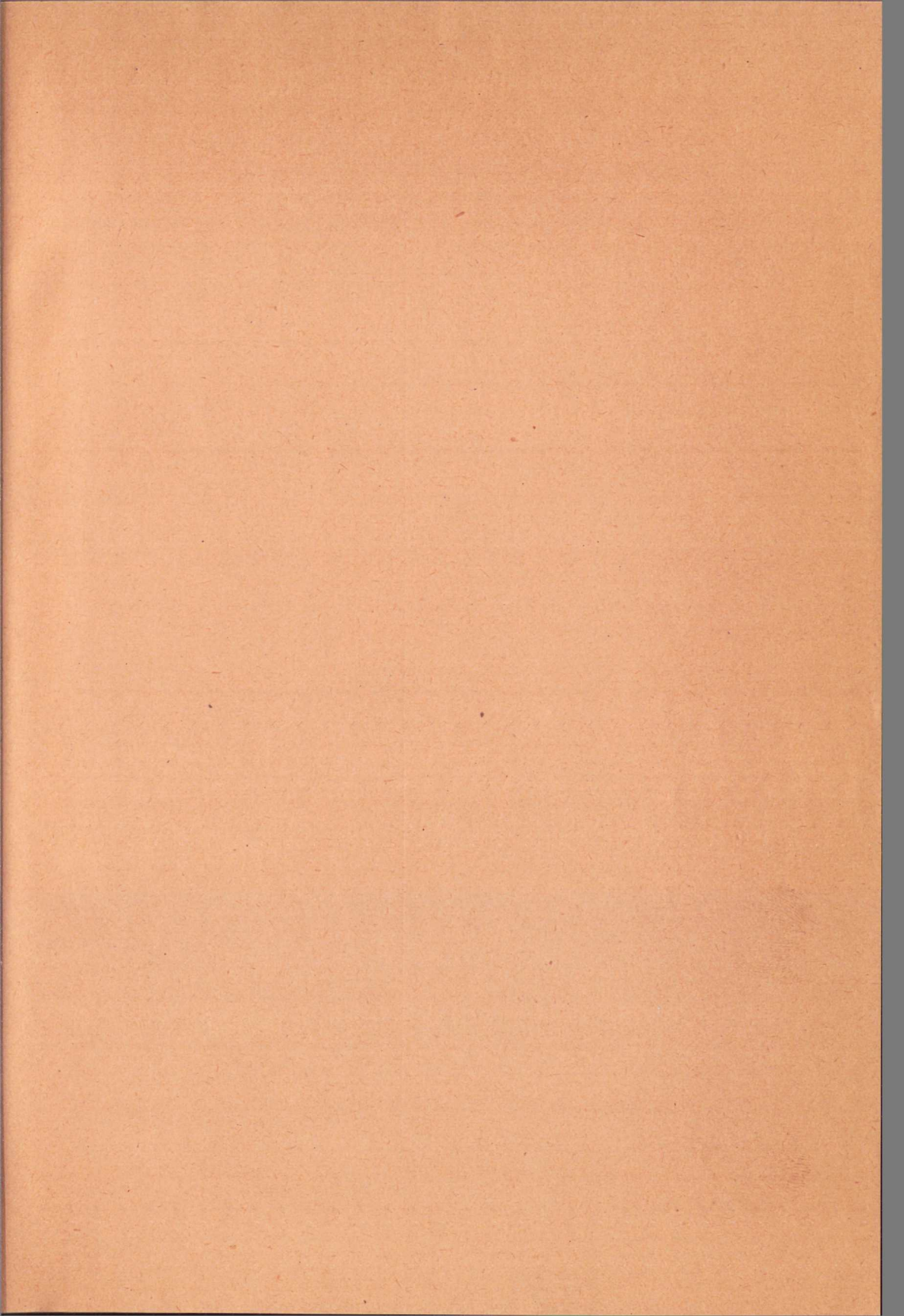
I syfte att bidra till en utjämning förorda utredningsmännen ett samarbete mellan postsparbanken och de enskilda sparbankerna på det sätt, att postsparbanken till sparbankerna utlämnar tillfälliga lån mot säkerhet av fullgoda värdehandlingar, eventuellt även definitivt övertager vissa av sparbankerna beviljade lån. I samma syfte anse utredningsmännen vidare lämpligt, att, då fråga ej är om smärre lån, sparbankerna hänvisa lånesökande till postsparbanken och därvid även förmedla lånetransaktioner, i den mån sparbankerna finna ett sådant förfaringsätt böra äga rum.

Beträffande systemet med insättning av postsparbanksmedel i de enskilda sparbankerna framhålla utredningsmännen, att, ehuru väl detsamma icke kan betraktas såsom oframkomligt, utredningsmännen dock av angivna orsaker anse sig sakna anledning föreslå vidtagande av åtgärder för att detsamma skall komma till användning.

Särskild föreskrift i anslutning till vad sålunda uttalats torde erfordras endast såvitt avser utlämnande av tillfälliga lån från postsparbanken till enskilda sparbanker.

Utredningsmännen föreslå i sådant hänseende, att generalpoststyrelsen må äga att av postsparbankens medel till enskilda sparbanker mot säkerheter, som postsparbanken enligt gällande reglemente angående förvaltningen av de i postsparbanken inestående me-

del äger innehava, utlämna tillfälliga lån, dock att högre sammanlagt belopp, än som motsvarar fem procent av insättarnas behållning i postsparbanken enligt senaste bokslut, icke må användas för ändamålet, och att en och samma sparbank icke må samtidigt innehava dylika lån till högre sammanlagt belopp, än som motsvarar fem procent av insättarnas behållning i sparbanken enligt senaste bokslut.

Statens offentliga utredningar 1934

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

Utlåtande över utredningen ang. tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter m. m. [10]
Betänkande med förslag till lag ang. vissa ekonomiska stridsåtgärder m. m. [16]

Statsförvaltning. Allmän statsförvaltning.

Betänkande med förslag till bestämmelser ang. upphandling av lantbruksprodukter m. m. för statens och kommunala inrättnings behov. [15]
Betänkande med förslag till bestämmelser ang. upphandling av inhemskt bränsle för statens stationära anläggningar m. m. [20]

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

Politi.

Socialpolitik.

Arbetslöshetsutredningens betänkande. 2. Bilagor, band 2. Finanspolitikens ekonomiska verkningar. [1]
Arbetslöshetsutredningens betänkande. 2. Bilagor, band 3. Löneutvecklingen och arbetslösheten. [2]
Utredning ang. åtgärder för bekämpande av ungdomsarbetslösheten. [11]
Arbetslöshetsutredningens betänkande. 2. Bilagor, band 4. Penningpolitik, offentliga arbeten, subventioner och tullar som medel mot arbetslöshet. [12]
Undersökningar ang. det sociala hjälpklientelet. [14]

Hälsa- och sjukvård.

Medicinalstyrelsens förslag till nya författningsbestämmelser ang. statsbidrag till avlöning åt distriktssköterskor m. m. [9]
Betänkande ang. den slutna kroppssjukvården i riket jämte vissa därmed sammanhängande spörsmål. [22]

Allmänt näringsväsen.

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

Betänkande med utredning och förslag rörande organisationen av försöksverksamheten på växt- och trädgårdsodlingens område. [4]
Utredning med förslag om åtgärder för åstadkommande av billiga egnahemsbyggnader. [6]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Industri.

Statliga cement- och betongbestämmelser av år 1934. [17]

Handel och sjöfart.

Betänkande med förslag ang. frågan om lämpliga åtgärder till skydd för sjömän vid besök i utländska hamnar. [5]
Betänkande med förslag till sjöarbetstidslag. [8]
Betänkande med förslag ang. bemanning av svenska fartyg jämte statistisk utredning ang. svenska handelsflottans bemanning år 1931. [23]

Kommunikationsväsen.

Bank-, kredit- och penningväsen.

Betänkande i fråga om inrättande av ett institut för medellång och långfristig kreditgivning åt företag inom näringslivet. [7]
Stadshypotekssakkunnigas betänkande med förslag till förordningar ang. konungariket Sveriges stadshypotekskassa samt ang. grunderna för stadshypoteksföreningars bildande och verksamhet m. m. [13]
Utredning i fråga om användandet av postsparbankens medel. [26]

Försäkringsväsen.

1928 års pensionsförsäkringskommitté. Betänkande med förslag rörande revision av den allmänna pensionsförsäkringen. [18]
Pensionsförsäkringsreformen. Kortfattad framställning av 1928 års pensionsförsäkringskommittés förslag rörande revision av den allmänna pensionsförsäkringen. [19]

Kyrkovaesen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

1933 års teaterutrednings betänkande. Del 1. De fasta statsunderstödda teatrarna. [3]. Del 2. Utredning rörande teaterförhållandena i riket. [21]
Förslag till psalmbok för svenska kyrkan. [24]
Förslag till alternativa koraler. [25]

Försvarsväsen.

Utrikes ärenden. Internationell rätt.